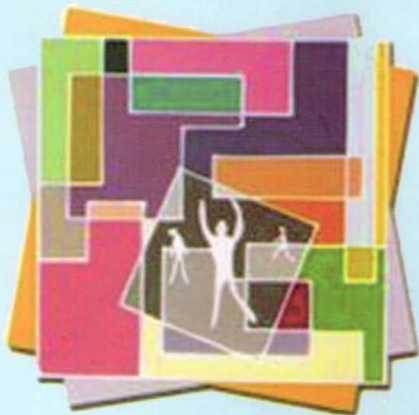

و. عہدی و ہروی

رہوشت

وہرگیرانی لہ عہرہبیہ وہ
نزار سہ لیم - عادل حسین

و نیو لہ سہر چا وہ ہر ہوشتیہ کاند

دكتور عهدى ومردى

رهوشت

ونبوو له سه رچاوه رهوشتيه كاندا

مورگنيرانى له عه ره صبه وده

نزار سه ليم - عادل حسين

چاپى سنيهم

2015..... سلیمانى

لەبلاوکراوەکانی خانەیی چاپ و پەخشی ریتما زنجیرە (193)

ناسنامەیی کتیب

ناوی کتیب: پەوشت

بابەت: لیکۆلینەو

نوسینی: د. عەلی وەردی

وەرگیرانی: نزار سەلیم - عادل حسین

هەڵبەری: هەورامان عەلی

دیزاین و بەرگ: فواد کەوئۆسی

شوونی چاپ: چاپەمەنی گەنج

سالی چاپ: 2015 سلیمانی

نۆرەیی چاپ: چاپی سینیەم

تیراژ: 1000 دانە

ناونیشان: سلیمانی — بازاری سلیمانی — بەرامبەر بازاری خەفاف.

(ژمارەیی موبایل: 07701574293)، (07501191847)

ناومرۇك

- 5.....پېشەكى.
- 9.....عەرب، عەل وەردى دەدۆزىتەوہ.
- 11.....پېشەكى.
- 15.....لەيادى كۆچى دواى بىر مەندى عىراقى قەبەلسوف عەل وەردى دا.
- 27.....وونبوو لەسەر جاوہ رەموشتەكاندا.
- 30.....كەسەپەتى كۆمەلگەى دەشتەكى.
- 34.....پۆمەرەكانى شارستانەت.
- 37.....هەلەى هەندىك لەرۆژەلاتناسەكان.
- 40.....كاتىك دەشتەكى شارستانى دەبىت.
- 44.....رەموشتى ھۆزەكانى عىراق.
- 51.....كارىگەرى دەربەگاپەتى(قىودال) لەسەر رەموشت.
- 57.....كارىگەرى سوخۇرەكان لەسەر رەموشت.
- 61.....پالئەرى ھازانج و رەموشت.
- 67.....وون بوو لەرەموشتى شارەكان.
- 72.....رەموشت لەدواساتەكانىدا(لەگيانەلا)دا.
- 76.....دواتىبىنەكان.
- 81.....عەل وەردى....باشماوہى روناكى لەناو جەرگەى تارىكى عىراقى.
- 87.....دانپىدانانەكانى عەل وەردى.
- 103.....عەل وەردى... دەنگىكى رەستەقىنە بىر مەندىكە.

پېتىشەكى

عەلى وەردى، يەكەنك بوو لەزانا يەكەمىنەكان كە
 ھەستابوو بەلىكۆلئىنەو ھە لەسەر كۆمەلگەى عىراقى
 لىكۆلئىنەو ھەكى زانسىتىانەو شىكارىيانەى مېژووېى،
 لەدەرمەنەنجامەكانى ئەم لىكۆلئىنەو ھەى نەخۆشەىەكان و
 كىشەكانى عىراقى ناشكرا كەردوو ھە داواى چارەسەر كەردى
 ئەم كىشەو نەخۆشەىانەى دەكەرد.

چارەسەر كەردى ئەم كىشەو نەخۆشەىانە بەپېى ئەو
 بارودۇخە دەبېت كە كۆمەلگە پىو ھەى دەنالىنىت، ھە سەبارەت
 بەمەلەلانى مەزھەبى و (خىلگەراى) لەعىراق دا، عەلى
 وەردى دەلېت (چارەسەرى ئەم كىشەو مەلەلانىيەى
 كۆمەلگەى عىراقى لە رۇئىمى دىمكراتى داىە). خۆپنەرو
 لىكۆلئەرو ھەى باش لەكتىبەكانى وەردى توشى شۆك نابلت بەو
 بارودۇخەى ئىستەى عىراق لەمەلەلانى جۆربە جۆرەكان،
 كەئەو مەلەلانىيانە جارىك شىوازى شارستانى دەشتەكى
 وەردەگرېت ياخود (خىلگەراى) ياخود سىياسى.

شىنوازى مەلەننى جۆر بەجۈر مەكان لەم قۇناغەدا لەچوارچىۋەى مەلەننى لەسەر دەستەلەت دەرنەچىت ھەرۋەكە وەردى دەئەت (نەو كەلەپۇرە كۆمەلەيەتەي كەلەغىراقدا باو بوو بە دوو بابەت جىا دەكرىتەو توند رەھبەر و بلاو بونەوەى دەشتەكى، لەراستىدا ھەردوگىيان دووروى يەك شتەن خىلگەرايى ناين نىە بەلكو جۆرىكە لەئىنتەماي ھۆزايەتەي بۇ مەزھەبىك پان بۇ كەسنىكى دىارى كراو، وە تاكى خىل كاتىك دەمارگىر دەبىت بۇ مەزھەبەكەي گوى ناداتە نەو پەرنەسپە رەھبەر و رۇحىانەي كەلەناو مەزھەبەكەيدا ھەيە نەمەش لەدەرەوەى بىر كەرنەوە يەتەي، وە نەوەى گەرنىكى پەيدەدات تەنھا دەمارگىرەتەي بۇ پابەند بون بەخىلەكەپەوە پان دژايەتەي كەرنى بەرامبەر. بە جۆرىكى تر سەپرى خىلەكەي دەكات وەك چۈن دەشتەكەك سەپرى ھۆزەكەي دەكات ھەرۋەكە وەردى دەئەت: (نەكۈلى ناكەرت لەوەى كەلەغىراق دا رەپىدا لەماوەى جەنگى جىھانى يەكەمدا نەو بارودۇخە لە ھەر ولاتىكى تردا رەدەدات كاتىك بە قۇناغىك دا تىدەپەرتەي كە دەستەلەتى كەومەتەي تىدانى يە، بەلام نەوەى لەغىراق دا رەپىدا جىاوازە لەوەى كەلەولاتانى دىكەدا رەدەدات) لەشىوازە دەشتەكەكەي دا كە غىراقى پى جىا دەكرىتەوە وەتالانچىەكان لەغىراقدا زۇر بەپان ھىرشەكانيان بەرەو دام و دەزگاكانى دەولەت دەبىر دېش ھەر شونىكىكى تر، وەك بلى ي دەپانەوېت تۆلەي خۇيان لەكەومەت بەكەنەو، وەلەتالانى كەرنى دا

که سانیکی بهر پیز به شدار دهمین که هیچ جیاوازیان له پروی رهفتار موه
نی به له گهل که سانی دست برپدا نهمهش به لگه به له سهر شیوازی
نهو به هاگومه لایه تیانهی که له نیوان خه لگی عیرا قدا باوه.

عەرەب، ئەلى وەردى دەدۆزىتەۋە

رۆشنىبىرانى عەرەب توشى شۆك بوون بەشىۋازوو توندى
 ئەو مەملانى يەى كە لەعىراقدا ھەپە لەماۋەى ئەو
 چەندسالە رابووردوانەدا) واتە لەدۋاى رۇخانى رژیىمى سەدام
 (حسین) مو، ۋەبەشىكى گەورەى رۆشنىبىرانى عەرەب لە
 ھۆكارەگانى ئەم مەملانى يە دەكۆلنەۋە ۋ كىتیبەگانى وەردى
 يارمەتى دەريان بوون بو تىگەپشتنى سروسشتى ئالۋزى
 عىراق.

بەلا ۋ كەم (ئانئىر)

پیتشہ کی وہ رگیتر

عملی و مردی، یہ گینک بوو لہ توپڑمرو کۆمہ لئاسہ بہ ناوبانگہ گانی سہدی پابردوو کہ توانی زۆربہی لیکۆلینہ وہ گانی لہ سہر کۆمہ لگہی عیراقی بہ تاپبہ تی و کۆمہ لگہ گانی رۆژہ لاتی نیومراست بہ گشتی چربکاتہ وہ، بہ جۆرنیک گہ توپڑینہ وہ گانی بوونہ ہہوینیک بۆ زۆر لہ لیکۆلہرو توپڑمرہکان کہ بیانہ ویت لہ سہر زۆر لاپہنی کۆمہ لاپہ تی و مکوخیلگہری وشہری ناین و دووفاقیہ تی و ہہر وہا فسہ کرد لہ سہر دہشتہ گیہ تی و لاپہنی رۆچی تاکی عہرب و عیراقی فسہ بکات. عملی و مردی تہنہا لہ لاپہنی کۆمہ لئاسیہ وہ کاری نہ کردووہ بہ لکو دمروناسیکی بہ تواناش بووہ لہ بواری لیکۆلینہ وہ لہ سہر بابہ تہ گانی رۆچی و دمرونی مرؤفناسی بۆیہ عملی و مردی توانی لہ بواری و دۆخہ نالۆزہی عیرقادا شۆرنیکی فہرہنگی ورؤشنیری بہ ناوبانگ بہرپابکات. سہرہرای نہو بارود دۆخہ نالۆزہی سہر دہمی و مردی لہ رووی دواکہ و تووی

کۆمه‌لگه‌ی عیراقی به‌گشتی و بابه‌ته سیاسی‌ه‌کان به‌تایبه‌تی، عه‌لی
 وهردی له‌کاتی ژبانی دا توشی ئازارو ره‌خنه‌ی توند بوویه‌وه
 له‌لایهن کاربه‌ده‌ستانی سیاسی و به‌کری گه‌راوانی حکومه‌ته‌وه
 ته‌نانه‌ت له‌ دیمانه‌یه‌کی ته‌له‌فزیوئیدا له‌گه‌ل سه‌دام حسین به‌م
 شیویه‌ به‌مردی ستایش ده‌کات که‌توشی (شیزوهرینا) بووه‌ له‌گه‌ل
 نه‌وه‌ش دا دوا‌ی مردنیشی وازیان ئی نه‌هیناو توند‌ره‌وه‌مکان
 گۆر‌مه‌که‌پان هه‌لگه‌نده‌وه‌ سه‌رم‌پرای نه‌وه‌ه‌موو خزمه‌ته‌ی که‌کردی
 به‌کۆمه‌لگه‌ی عه‌ره‌بی و عیراقی، نه‌مه‌رۆکه‌ کۆمه‌لگه‌ی کوردی زۆر
 پنیستی به‌که‌سانی پ‌سۆر هه‌یه‌ له‌بواره‌کانی توئزینه‌وه‌ جۆر
 به‌جۆره‌کان، که‌ بتوانن به‌راش‌کاوانه‌و به‌بی ترس و دوور له‌هه‌موو
 دوور‌وویی یه‌ک بچنه‌ قولای کیشه‌ جۆر به‌جۆره‌کانه‌وه‌. نه‌وه‌ی
 که‌عه‌لی وهردی باسی لئوه‌ ده‌کات کۆمه‌لگه‌ی کوردیش له‌تایبه‌ت
 مه‌ندی دپه‌اتی وده‌شته‌کی خیلگه‌رای خالی نی یه‌ بویه‌ تاوه‌کو
 ئیستاش خیل وه‌ۆزه‌ جۆر به‌جۆره‌کان له‌نیو چوار‌چینه‌وی
 ده‌سته‌لات و به‌رپر‌سیاری دا نه‌مایشی خویان ده‌که‌ن له‌ژیر ده‌مام‌کی
 خیلنیک یان هۆزیک. عه‌لی وهردی زۆر بابه‌ت هه‌یه‌ باسی لئوه
 کردوه‌، به‌شیویه‌یه‌کی تابه‌ته‌ی ده‌تواننن بئین وهردی له‌سه‌ر س‌ی
 گه‌رمانه‌ی سه‌ره‌کی کاری کردوه‌ (ململانیی ده‌شته‌کی وشارستانی
 یه‌ت) یان (که‌سه‌یه‌تی دوو‌ه‌اقی) (یان ناسازی کۆمه‌ل‌آیه‌تی)
 توئزینه‌وه‌مکانی نه‌نجام داوه‌ له‌به‌ر ناسانی وچ‌ری توئزینه‌وه‌مکانی

کتیبه‌گانی و مردی بۆ سەر زۆر زمانی زیندوی جیهان و مرگێرداون،
وانیمه‌ش نهم کاره‌ی و مردی بۆ سەر زمانی کوردی خۆمان
و مرده‌گیرین هیوادارم توانیببیتمان خزمه‌تیکی بچوک په‌کتیبخانه‌ی
کوردی بکه‌ین

نهم و مرگێرانه بریتیه له‌کتیبه‌ی عمل و مردی له ژیرناونیشانی
(ره‌هوشته‌) له‌گه‌ڵ کۆمه‌ڵێک له‌و چاوپێکه‌وتنه‌ی که‌ له‌گه‌ڵ و مردی دا
سازکراون له‌داسپۆرادا و له‌ناوخۆی ولاته‌ دا که له‌کۆمه‌ڵێک
مالپه‌ری به‌ناوبانگی عێراقی یه‌وه و مرمان گرتوون، نیمه‌ش له‌به‌ر
گرنگی چاوپێکه‌وتنه‌گانی و دهرخستنی هه‌ندیک بابته‌ی نوێ
به‌باشمان زانی و مرمان گیرینه‌ سەر زمانی کوردی و له‌ دوو توێی
نهم کتیبه‌دا بلاویان بکه‌ینه‌وه. بۆیه هه‌ندیک له‌و ووتارانه‌مان
خستۆته‌ پێشه‌کی کتیبه‌که‌وه، بۆیه داوای لێبوردن له‌وخوێنه‌ره
به‌رێزانه ده‌که‌ین و هیوادارم له هه‌له‌وه که‌م و کورتیه‌کانمان ببوورن.

عادل حسین به‌لخه‌ی هه‌ورامان

2009|3|20

لە یادی کۆچی دوای بیرمەندی عێراقی فەیلەسوف عەلی وەردی دا

مەند حەینی

لە ئێوان هەلەبەکی بێتاوان و..... رق لیبونیککی گەرەدا !!!!!!

نەرە مانگێک تێپەری بەسر یادی 13 سالی کۆچی دوای فەیلەسوفی
کۆمەڵناسی عێراقی عەلی وەردیدا، کە رێکۆتە بە رۆژی
13/7/1995 دا نەر پیاره کە بنچینە زانستی دارشت بۆ لیکۆلینەر
لەسر کەسێتی عێراقی وە یەکیکە لە دامەزرێنەرانی هۆشەندی هزری و
کۆمەلایەتی لەرۆشنیری عمرەبیدا.

وامدەزانی کەمن لەم بۆنەیدا دوادەگوم بەلام نەوی جێگی
سەر سۆرمانە کە زیاتر لەمانگێک تێپەری و وەنەم بۆنە بەشێوەکی
رەسمی یادنە کرایەرە یاخود لەسر ناستی پێوست نەبوو.

هەندیک لە رۆشنیران کە لەسر کسانیککی سۆمبولی عێراقی
دەنوسن تەنها لە چوارچێوەکی تەسک و سنورداردا لێرە لوی، تەنها
وەکو لە کۆلکردنەرە ئەرکێک وەکو بلین نەم بیرمەندە گەرەبە، هیچ

نمیّت یاخود یا کمیتک بیت که پاشخانیتی رۆشنبری و زنجیره‌یهک هزری پیشه‌نگی به‌جینه‌هیتتیت و تاریکی رنگامانی روونکر دیتتوه،

ده‌پرم بۆچی همیشه ده‌ست نه‌نقست یا خود به‌هله سومبوله‌کامان یان کهسه گوره‌کامان لمبر ده‌چیت یان بیرممنده گوره‌کانی هزر ته‌ناهت کهسه گوره‌کانی بواری نه‌ده‌ب به‌که‌م ده‌زانین، له‌کاتیکدا که رۆشنبرانی ولاتانی تر نم بیرمندانانه به گوره ده‌زان و رۆشنبری عیراقی هیچ نه‌یتوانیوه نرخ و ریتز بدات به رۆشنبرانی ولاته‌کی وه‌کو خه‌لکی ولاتانی دیکه‌ی عهره‌بی که چۆن ریتز و ناوی به‌ریز و گوره ده‌خه‌نه پال بیرممنده‌کانیان بۆ نمونه فلان کس (میری شاعیرانه) و نه‌وی دی نه‌ستیره‌ی رۆژه‌لته و یه‌کیکی دی پادشایی هزره و نه‌وی دیکه‌ش قه‌یسره هیتد، من لیره‌دا ته‌نها قسه لیسر لایه‌نه ره‌سمیه‌کان ناکه‌م که پینوسته ده‌ستپیشخه‌رین، لم براره‌دا به‌هزی بوونی چمن‌دین دامسزروه‌ی پسیپۆری ده‌ولته‌تی لم‌بواری را‌گه‌یاندن و رۆشنبری که رۆلی سه‌ره‌کیان برتیه له زیندرکونه‌ی نه‌و جوژه بۆنانه به‌شیه‌یه‌کی ره‌سمی به‌لام با نه‌و که‌سانه بخه‌ینه لاره واته لایه‌نی ره‌سمی چونکه ده‌کرت نویسه‌کانیان پشتگۆی خستیتت چونکه بوته‌هزی ده‌رخستی روه‌ی راسته‌قینه‌یان، پیش نه‌وی گه‌له‌که‌یان بیانناسن، وه چۆن به‌شیه‌یه‌کی ناشیرین بازارگانی به‌ناوی دین و به‌ناوی گه‌له‌وه ده‌کمن، قسه لم‌برده‌کمن به‌بی نه‌وی جینه‌جینی بکمن، به‌بی هیچ دوودلیتیک نه‌مانه بازارگانی قسه‌کردن.

عدلی وهردی لمبارهی دوو ږووی و درزیانموه دهنوسیت چوڼ ټایان کردوته هوکارتک بو جتیه جیکردنی مهبستیه کانیان، که تنها پتوستی به زمانیکی درتژ و میزهره ییک و عمبایه کی درتژی پیس ده بیت.

به لئی با واز لمو کسه دل ږه قانه بهیتین، که لمسر عدلی وهردی دهنوسن ټمو کسانهی که باش ده زانین ږقی تاییه تیان له عدلی وهردی یه هه لوتستیان ناکوک و جیاوازه له گه لئی با ده ست به لپرسینه مه له خویمان بکمن، وهک ږوشنبرو ږر سیار له خویمان بکهین بوچی ټم بو نه یه مان لمسر تپه ږی.!!!!!!

ټایا ټموه ټیمهین که گواهی دهری بیی ږوناک و ووشمو پینگهی عدلی وهردین، ټایاسر که وتوو بوین به پاداشت دانوهی ټمو کسهی که خاره نی گموره ییه به سرمانوه وهک ټمو کسانهی که همموو نویسه کانیان پیاده کردوه ږرتوننیمان له بیی وهرگرتوه له زوربهی نویسه کانیاندا. زوربهی ږوشنبرانی عمره ب رتمنانه ت زانایانی کومه لئاسی ږوژتاوا ټم یاده یان کردوه ټموه به بیی ټیمه (مهبست عیراقی) ټایا عدلی وهردی وهکو ټم ږباشاوه شوئنه واربانهی لی هاتوره که له زوربهی مؤزه خانه کانی جیهاندا پیشانده درتت له جتیهی مؤزه خانه کانی خویماندا ؟

له یادی 13 سالهی کوچی دوا ی عدلی وهردی دا ږوژنامه ی (شرق الوسگ) ی لهنده نی دهنوسیت (که عدلی وهردی نمونه یه کی زیندوه لمسر

کاری رۆشنیبری ئیجابی و بۆتری فکری و توانای بەرپرچ دانموی داصراره کۆمه لایمتی و فکری و تەقلیدیەکان و داصراره نوێ یەکان که دەیان رست بازبەن بەسەر واقعی کۆمەلگە عیراقتی بەبێ سەرکوتنی پیشنیاره کانیان که بوو هۆی دەرە ئەنجامی هەله. د. عەلی وەردی شەرە روناک کەرەو گەرە کەمی ئەنجام دا بە بێ پشت بەستن بە دەستەلاتی فرمان رەوایان و مەرجهعی سیاسی یاخود حیزی یا خود بزوتنەو یەك بەلکو وەردی پشتی بە بەجەماوەر بەستبوو که چوون سەر (قوتابخانە فکریە کەمی) که خۆتەرو موریدو لایەنگرانی گرتبوو خۆ کە لە پێنکە هاتە جیاوازه کانی کۆمەلگە عیراقتی پێنک هاتبوون ئەم جەماوەرە کاربەر بوون پیتی ئەگەر ناکۆکیش بوونایە لەگەڵی، ئەگەر رەخنەشیان لێ بگرتایە ئەوا بۆتری عەلی وەردی بوو بۆرە نۆنە یەك بزبان لە مشت و سەرەکان و خۆبەدەستەو نەندان یاخود مل کهچ نەبوون لەبەر امبەر فرمانەرو یاخود دەستەلات دا.

بەلام لەهەمان کاتدا رۆژنامە (الصباح) ی بەغدادی چی دەبرێوێو لەم بۆنە یەدا؟! ئەگەر وەردی خەلکی میصر یان هەر و لاتیکی تری جگە لەعیراق بویە بێرتان لەوه دەکرده که لە رۆژی 31 ی تەموزی هەموو سالتیک چی رۆیەدا؟؟

بەبێ هیچ زیادە پەرە یەك کۆپی رۆشنیبری نیواره شیعرمان دەبینی که یاده کەیان پێ پێرۆز دە کرد هەر وهه ئەلقەمی گەشتوگۆزی فراوانمان دەبینی لە پەرۆزی گریمانە کۆمە لایەتیە کانیانمو که بەدەر ترای ئەو مانگە ئەنجام

دهدرا وه پيش برکي بناري وهرديموه نهغام دهدرا. (تەنانەت پيش برکيتي وهرزشيش بۆچي ئيمه کهم ترخمهين بۆ بيرومنده کاتمان لهوانهش وهردي؟ بهلام بهداخوه نکۆلي له سيمبوئه نهمره کاتمان ده کهين و پنا ده بهينه بهر نهفسانه کان نکۆلي له فويلمسوفه کاتمان ده کهين ودهست ده گرین به فکرو بهري کۆمهليک نزانموه که هيچ مه عرفه يه ک يان پتنيه جگه له بواري (خۆپاک کردنموه پيس بووني لهش) وه وه چۆن پينغممبهر رۆشتوو بهرينداو وه چۆن گرنگي بهريشي دارو وه چۆن دۆژمنه کاني سه برپوهو روخساري پينکه نيناوي بووه ؟؟؟ نايان نمونهي ئەم کسانه ده بيتت بهرز رايان گرین ووه کو نمونه يه کي بهرز سه بریان به کين له کاتتک دا نو کسانه ي جی په غه يه کي نه مريان به سمرمانموه هه يه له ياديان نه کهين .

پيموايه کات وه لامي ئەم پرساره دهداتموه. هيوادارشم ئەم وه لامهش دوور نه بيتت زانيارنکي زۆر گرنگ هه يه که نهويه وهردي تهنها نوسه رنکي عه ره بيه که خاوني پر فرۆشترين کتتبه تهنها که سيککه که چاپکردنموه ي زياده ي کتتبه کاني روت ده کاتموه و هه رخۆي زياده ي کتتبه کاني دياري ده کرد. يان به واتايه کي تر، عه لي وهردي، گوئي نه ده دا پاره نه ونده که مبه مستي گرنگيدان بوو به گه يشتنی، بهر بۆ چوونه کاني به خوتنهر، نه ونده ي وهردي به بيتسنور، هزري به خشي به خوتنهری عه ره بي هه چکسي ديکه نه ونده هزري نه به خشيوه تهنانه توشي تهنگپته له چين بوو. له سه رده ستی هه موو نو ده سه لاته يه ک له دوايي يه کانه که فرمانه راوي عيراقيان ده کرد هه ر له سه رده مي پادشايه تيموه

تاوه کو کۆماریه کان، تهنانهت سدामी دیکتاتوریش لیسر ته له فزیۆن تاوانباری کردوه بهوی که توشی شیزۆفرینیا بووه، تهنه‌ای به‌بۆنه‌ی ئه‌وی وهردی که سیکه نه‌خۆشیه راسته‌قینه‌کی کۆمه‌لگه‌ی عیراکی به‌شینه‌یه‌کی تایبه‌تی و کۆمه‌لگه‌ی عهره‌بی به‌شینه‌یه‌کی گشتی ده‌رختوووه.

سه‌ره‌تا ئه‌وراستیه‌ی به‌خۆزی گه‌یاند که دواتر چاره‌سه‌رکردنه‌که‌شی به‌شوتندا دیت، بۆ ئه‌م نه‌خۆشیه به‌ریلاو و درێخایه‌نه‌ نایا پیوست ناکات، به‌لایه‌نی که‌م که هه‌ندیک له سوپاس و پیتزانینه‌گاتمانی بۆ ده‌برین له‌ رتگه‌ی یادکردنه‌وی ئه‌م بۆنه‌یه‌وه، قسه و پێشنیازه‌کانی سه‌رۆک کۆماری عیراق (جه‌لال تاله‌بانی) له‌کوێن که پێش سێ ساڵ له‌مه‌وه‌بر بڕیاریدا به‌ دووباره‌ چاپکردنه‌وی ته‌واوی نووسینه‌کانی وهردی و دامه‌زراندنی مه‌لبه‌ندیکه‌ی زانستی به‌ناوی وهردی یه‌وه.

یاخود، ئه‌مه هه‌ر قسه‌یه و ده‌چینه‌ چوارچینه‌ی ئه‌و قسانه‌ی تروه‌، که ده‌کریت، به‌بێ جێبه‌جێکردن به‌تنبه‌هه‌؟؟ نایا به‌لایه‌نی که‌مه‌وه وهردی شایه‌نی ئه‌وه نیه که یه‌کێک له‌زانکۆکانی عیراکی به‌ ناوی ئه‌وه‌وه بیت، و په‌دیکه‌ری یادگاری بۆ دروستبکریت له‌ شاری به‌غداد، که‌سایه‌تی وهردی باشتره له‌ که‌سایه‌تی سه‌عدون، که شوێنیکه‌ی گه‌وره‌ی داگیرکردوه. ئه‌و ته‌نها که‌سێکه که بانگه‌شی بۆ نیشتمانی په‌روه‌ری کردوه، له‌کاتی که‌دا که نیشتمانی په‌روه‌ری لینی بێ به‌ریه، (هه‌ن نامووت به‌چه‌ ناو باسکردنی نیشتمانی په‌روه‌ری سه‌عدونوه که له‌ خوێنه‌رانی میژووی عیراکی نوی

شاراوه نی یه، یان بۆچی شوتنی (عبدال موحسن کازم) ی ناگرتتوه له شاری به‌غداد کههه‌چی به‌خه‌لکی عیراق پیتشکه‌ش نه‌کرد، ئهم خاوه‌نی گۆچان و میزه‌ریه له‌وانه‌یه ئه‌وه‌ی که پیتشکه‌شی کردی‌ت تنها، کۆمه‌لێک وشه‌ی به‌تالی درۆ بی‌ت که هه‌یج سو‌دیکیان نی یه، به‌تی دکتۆر وهردی شایسته‌ی ئه‌و په‌یکه‌ریه له‌و شوتنه‌دا !! بۆ دهربرینی پینزانی‌نی خۆمان بۆ ئه‌وه‌ی هه‌موو کس وهردی بناسیت و بزانی‌ت ئه‌و کسه‌ی که گاته‌ی کرد به‌ کتیب و په‌ری کتیبزه‌رده‌کان که عه‌قل تیناندا ئاماده نیه و عه‌قل توشی گه‌یژی ده‌کات وهردی بوو!!

ئه‌لێم و به‌رپرسیارم له‌ قسه‌کانم، یادی وهردی زۆر باشتره له‌ کاغزه‌ی سه‌ر دیواره‌کان هه‌ر له‌باشوره‌وه تاوه‌کو باکور که هه‌لگری و‌تیه‌ی کسانیکه‌ی نهناسراون که جگه له‌ نانه‌وه‌ی ئاژاوه هه‌یچی دیکه‌یان بۆ عیراقیه‌کان نه‌هه‌تانه‌وه. ریزی مرۆڤیان شکاند که مایه‌ی گاته‌ و پتکه‌نی نه له‌لایهن هه‌رکسه‌ینکه‌وه که شاره‌زایی شارسته‌نیه‌ت بی‌ت، که‌ی ده‌زانین که پیاوان به‌ قسه‌ و به‌کردار به‌پینین؟ که‌ی هه‌ست به‌ واقع ده‌که‌ین دوور له‌ کارگه‌ریه‌کانی که‌له‌که‌بوونی رابردوو؟ که‌ی فیری خورندنه‌وه‌ی میژوو ده‌بین به‌بێ په‌رزی ناوه‌کان؟؟ ده‌بی‌ت قسه‌ی نامۆژگاری رهد بکه‌ینه‌وه، که به‌راستی بیزمان لی‌ ی ده‌بی‌تتوه، ئه‌و کسانه‌ش که ئهم قسانه‌ ده‌که‌ن ده‌زانن مه‌حاله که قسه‌کانیان جی به‌جی بین.

خراپه به‌ نامۆژگاری هه‌لتاوه‌شیتتوه هه‌رچه‌نده بلێن و هه‌رچه‌نده هارار بکه‌ن، (مرۆقه‌کان ناگۆرتن تنها به‌گۆرانی بارودۆخیان نه‌بی‌ت ئه‌مه

راستیه‌کمو وەردی جهختی لەسەرکردەتەوه. نایا پیاری ناینی تەنها هەولێکی دارە بەشێوەیەکی کرداری بۆ گۆزینی بارودۆخی خۆی پیش ئەوی دارا بکات لە جەماوەر بۆ گۆزانی خۆیان! بە قسە پەشیمانی و بریقەدار؟ سودی پیاری ناینی چی یە لەم کۆمەڵگە ئێمەدا کە تێیدا مندالی شێرە خۆرە بوتە موختی و وتاریبۆ.

لە کۆتایی دا پرسیار لە سەرانی حکومەتە کەمان دەکەم لەبارە ی کەم و کۆریان لەیادی، مردنی (وەردی) دا، نایا ئەمە هەڵەیه‌کە لە نێوه، یا خود، تۆڵە سەندنەویە لە خودی (وەردی).

زاناکۆمە‌ئناس(عەلی وەردی) لە کازمی یە سالی 1913 لە دایک بووه، هەر لەوێش گەورە بووه، حمزی لە خۆندنەوی گۆفار و کتیب بووه ناچار بووه واز لە خۆندنێ قوتابخانە بەینیت لە دوکانە کەمی باوکی دا کار بکات دواتریش بۆ کارکردن لە دوکانیتکی بۆن فرۆش کاری کردوه، بەلام لە کارە کەمی دەرکراوه، چونکە سەرگەرمی گۆفار و کتیب خۆندنەوه بووه، و کپیارەکانی پشتگۆی خستبۆر، دواتر گەرایهوه بۆ قوتابخانە خۆندنێ تەواو کردوه و بوو تە مامۆستا، لە دوای سالی 1932 جل و بەرگە تەقلیدیە کە گۆزێ و بوو بە مامۆستا (ئەفەندی) لە سالی 1943 حکومەتی عێراق دەینیرت بۆ بەیروت لە زانکۆی ئەمریکی، بروانامە ی ماجستیری بە دەستەنناوه، هەر وه‌ها دکتۆرای لە زانستی کۆمە‌ئناسیدا لە

زانکۆی تەکساسی ئەمریکی دا بەدەست هێناوه، دوایی گەڕانەوەی له زانکۆی بەغداد له بەشی کۆمەڵناسی دەستبەکاربۆوه، تاوهکو کاتی خاوەنشین بوونی تاوهکو سالی 1970 له 13 تەموزی 1995 دا کۆچی دوایی کردوه، وەردی هەژده کتیبی نووسیه و بەسەدان لینکۆلینەوه و وتاری هەیه، پینچ کتیب یان پینش شۆرشی چواردهی تەموز نوسراون لەسەر دەمی پادشایەتی دا شینوازیکی ئەدەبی ڕه‌خنەیی و ناوه‌ڕۆکی ڕه‌خنەیی و ناوه‌ڕۆکی ئەدەبیان له خۆگرتبۆوه که بۆ خۆنەوانی عێراقی شتیکی نوێ بوو، بەلام ئەو کتیبانەیی له دوایی شۆرشی 14 تەموز دەرچوون شینوازیکی زانستیان وەرگرتبۆوه، پڕۆژەکی وەردی بۆ دانانی گریمانەیه‌کی کۆمەڵایەتی، لەبارەیی سروشتی کۆمەڵگەیی عێراقی یەوه، له پینش هەموویانەوه لینکۆلینەوه‌یه‌ک لەسروشتی کۆمەڵگەیی عێراقی (لۆژیکی ابن خەلدون و کورتەیی کۆمەڵایەتی له مێژووی عێراقی نوێ له هەشت بەرگ دا، ئەم کتیبانە له کاتێک دا نووسیوی که بیری (چەپ) بەلای کیشابۆو بەسەر کۆمەڵگەیی عێراقی دا، له گەڵ سەرھەڵدانی بیری نایینی و نەتەوهی، لەهەموو کتیبەکانی دا له هەموو بیره سیاسی و نایدۆلۆژیەکان لەنوسینی کتیبەکانی دا دوور بووه وەک بلیت زۆر راستگۆ بووه لەمەڕ ئەو مێتۆدەیی که کاری لەسەر کردوه، بەلینکۆلینەوهی سروشتی کۆمەڵگەیی عێراقی دەستپین کردوه بەپینی گریمانەکی، هەروەک

یه کینک له قوتاییه کانی بفرانی (حمیده ری) ده لیت: له سی سرچاوه وه عهلی
وهردی کاری کردوه:

1- بفرانای کۆمه لگهی ئهمریکی (مکایفری)

2- زانای بفرانای عمره بی (ابن خلدون)

3- بفرانای بفرانای ئهمریکی (ئوکیز) دهستی پینکردوه له
به هاگانی دهشته کی و شارستانی هتی له کۆمه لگهی عراق. ئهم به هایانه
کاریگهره کی ززریان هه بووه له سر کسیمی تاکی عیراقی و سروشتی
دووفاقیه تی کسیمی عیراقی، به هۆی ئه وی جارنک ریز له مینوان
ده گرت و جارنکیش تالانی ده کات، جارنک بانگهواز بو چاکه ده کات و
جارنکیش خه لکی تالان ده کات و ده یانکوژت، ئه ونه ی ناسان هه یه که
میتۆده مینۆوه که ی به هیز ده کات له لیکۆلینه وه، کاتینک هه ندینک
که س ره خنه یان لینگرت، وازیان له سرۆ مینیه کان هینا له ناره کتیه کانی
دا به وی یه ی که له زانکوکاندا خویندویه تی، ئه وانیه که ره خنه یان له
وهردی گرت وه لامیان ئه وه بووه، که کۆمه لگهی عیراقی جیاوازه له
کۆمه لگهی ئهمریکی، هیشتا ترس ماره له ئه فهندی که قه لهم و
ده فتمرنکی وه رگرتوه و چون پرسیاری ناراسته ی کۆمه لگه یه ک کردوه
که، نه خوینده واری تیندا بلاوه، له گه ل دابوو نهرته کۆنه کان.

له به رنه وه میتۆده نونه که ی کاریگهر بووه که ده سته پشخه ربووه تینی
دا، وهردی هه یچ نه بووه ته نها لیکۆلهرنک له ویاسایانه ی که بوونه هۆی

جیاوازی کۆمه‌لگهی عێراقی له کۆمه‌لگه‌کانی تری عهره‌بی و ده‌وروبر، زۆر ده‌گه‌را به‌شوتن، ئهو هۆکارانه‌ی که ده‌بوونه هۆی مشتومری عێراقی، ته‌نانه‌ت نازناری ناو نرابوو به ولاتی دووروی و دووبه‌ره‌کی، سه‌ره‌پایی ئه‌وه‌ی که ته‌مانه تایبه‌ته‌مندی ره‌سه‌ن نین له کۆمه‌لگهی عێراقی دا، له‌وه‌ هۆکاره گه‌رنگانه بۆ مه‌ملاتی نیوان خه‌لکی عێراق بۆ مشتومر، که‌له‌پوری عێراقی شیوازیکی نمونه‌ی وه‌رگرت دوور له واقعی به‌رجه‌سته‌بون، له‌به‌رئه‌وه جیاوازیه‌ک ده‌رکوت له‌نیوان، به‌رکردنه‌وه و جینه‌جی کردنی کرداری دا، وه‌ردی زانی که کۆمه‌لگهی عێراقی پێویستی به‌ لینگه‌یشتن هه‌یه له‌نیوان بیروباوه‌ره جیاوازه‌کان، بۆ ده‌سه‌لات، ته‌نها رینگه‌یه‌ک بۆ بنیادنانه‌وه‌ی کۆمه‌لگه‌یه‌کی نوی برتیه له دیموکراتیه‌ت، که وه‌ردی به‌ ته‌نها چاره‌سه‌رتک بۆ کیشه‌کانی عێراقی ده‌زانیت.

پاشکۆی عێراقیه‌کان که پۆژنامه‌ی (مه‌دا) ده‌ری ده‌کات، له یه‌که‌م ژماره‌ی دا هه‌ول ده‌دات تیشک ب‌خاته سه‌ر که‌سایه‌تی یه عێراقیه‌کان، نه‌وانه‌یان که به‌شداریان‌کرده له بنیادنانه‌وه‌ی، پۆشنه‌یری و شارستانیه‌تی ئه‌م ولاته، وه‌ردی یه‌کیتکه له‌وه‌ که‌سایه‌تی یه دیارانه.

ونبوونی سهراچاوه رهوشتیه‌کان

نم بایته که نهمرزیاسی لیتوه دده‌کین جیاوازه لمروشتی دا له‌گمل بایته‌کانی تر، که لیتونی لیکولینموی عمره‌بی داوای لیکردون که گوتی لی بگرن، بایته‌کمان پیوسته به رهوشتموه همروهک و دهران رهوشت یه‌کیتکه له ره‌ههنده ریژه‌بی یه‌کان که خه‌لکی جیاوازن له نواندنی دا، رهوشت وهک سهراچاوه تمندروستی وته‌کنیکی و نابوریه‌کان نی یه که خه‌لکی کۆک بن لمر بریار دانی باش و خراپی. بۆ نمونه خه‌لکی کۆکن لمر نهمی که نه‌خوشیه‌کان به هممور جزره‌کانی یه‌وه به‌لایه‌کمو توشی مرۆژ ده‌بیت، وه‌خوپاراستن لمر نه‌خوشیانه مرۆژ همیشه همولی بۆ داوه زۆربه‌ی بیرو بۆچونی خه‌لکی ده‌رباره‌ی خوپاراستن وهک یه‌که، به‌لام به‌همان بیرو بۆ چون نارواننه رهوشت. واته به‌روانینیکی جینگیر، راستر وایه بلین که هممور رۆشنبیری مرزی پره‌نسیپنکی رهوشتی تایبته به‌خزی هدیبه که ده‌روانیتته رهوشتی نمانی دیکه به‌شینوی گومان و رق لیتوونموه.

وه لمبر نموه پینوست بوو لمسرمان پیش باسکردن له(وون بوون) لمروهشتی عمره بی دا، نمو بنچینانه بزاین که که نم باسانی لمسر بنیاد تراوه. بهشوازنکی دیکه پینوسته بزاین رهوشت چی به پیش نموی بزاین(وون بوون) کیتی به تیتی دا ؟

وه لهپتارو سرچاوه بهک کمپشتی پینبستین وگرنگی پیندهین بو کایه کانی نم بابهته همول ددهم بهراوردنک بکم لهنیتوان رهوشتی دهشته کی و رهوشتی شارستانیته، نموش هوکارنک هدی پالی پینونهارین بو بهراوردکردنی نیتوان نم دوو چمکه چونکه کومه لگی عمره بی جیاوازه لهنیتوان زورنک له کومه لگه کانی دیکدا. جیاوازه لموی که په یوه ندیبه کی پتموی هدی به دهشته کی له لایه که وه کونترین نیشتمانی شارستانیته کان له لایه کی دیکدا.

جینگه داخه لم باره یوه زورنک له لیکولموانی عمره بگرنگی به کی پینوست نادهن بم لایمنانه کومه لگه کیان وه لیکولینموه کانی رهوشنیرانی عمره ب لمسر کومه لگه کیان ده بینن همروه ک چون رهوژناوا به کان لیکولینموه لمسر کومه لگه کانی خویان ده کم، شایانی باسه که کومه لگی عمره بی جیاوازه له کومه لگه کانی رهوژناوا له که له پوری رهوشنیری وشارستانیته اندا، که واته پینوستی به میتودنکی لیکولینموی تایبته به خوی هدی، پینوسته پیش هممو شتیک نموه مان لمبر نه چیت که وولاتانی عمره بی ده کونه گموره ترین نارچی بیابان له جیهاندا، نه گم سهیر بکهین صراکیش له رهوژناواوه تاوه کوو عیراق

له پرژوهلات ده بینین بیابانیکې فراوانی تیدا کشاوه تاراده یهک جینگوی
 ناماژیه میژووی نهم ولاته پر بووه له شه پوډلی مرزیی نهم له دوی نهم.
 شیاو نیه که کاریگری بیابان له سر پینکها تمی. کومه لگهی عمره بی
 پشتگوی بخهین. وه سرزه نشتی روزه تاراده کان ناکهین نه گمر کاریگری
 بهما ده شته کی یه کان له کومه لگه که یاندا پشت گوی بخمن. لمبر نهمی
 ولاته کانیاں تاراده یهک بنییشن لمبیابان وه که لمپورنکی ده شته کیان نیه،
 بهلام عمره ب بهما ده شته کی یه کان به شتیکی گرنه له رژی می
 کومه لایمتیان پتک ده هینن. به یرو بز چونی نیمه ناتوانین له رهوشتی
 عمره ب بگهین له بارو دلاخی نیستای دا پیش نهمی لیکوتلینم وه بگهین
 لمسر رهوشتی باو باپیرانی ده شته کی یان بز نهمی بزاین نهمان چون
 دهیان روانی بز کارو باره کانی ژبان.

که سایه‌تی کۆمه‌لگه‌ی ده‌شته‌کی

بائیستا لیتکۆلینموه لیسر کسیه‌تی کۆمه‌لگه‌ی ده‌شته‌کی بکه‌ین وه لیره‌دا ده‌لیم که لیتکۆلینموه کۆمه‌لایه‌تی یه نونکان واده‌یینن که هر کۆمه‌لگه‌یه‌ک له کۆمه‌لگه‌ مرزیه‌کان وه‌ک تا‌ک وایه‌ خاوه‌نی کسیه‌تی تایبه‌ته به‌خۆی، وه‌ نهم کسیه‌تی یه کۆمه‌لایه‌تی یه لهماوه‌ی زانستی دا به‌که‌لتور ناسراوه‌(culture). نه‌گهر له ده‌شته‌کی یه‌ت بکۆلینموه لهم چوار چینه‌ یه‌دا نه‌بخامینک مان ده‌ست ده‌که‌رنه‌ت که جی‌اوازه له‌نه‌بخامه‌کانی دیکه، که گهریده و رۆژه‌لاتناسه‌کانی دیکه پینی گه‌یشتون که له‌ده‌شته‌کیان کۆلیوه‌ته‌وه. لهم سه‌رده‌می نیستا‌دا کیشمی نهم لیتکۆلهرانه‌ نه‌وه‌ بوو که باسی نهم تایبه‌ته‌ندیا‌نه‌یان ده‌کرد که دۆزبهریا‌نموه له‌کۆمه‌لگه‌ی ده‌شته‌کی دا، شان به‌شانی یه‌ک، به‌بی‌ نه‌وه‌ی بگه‌رتن به‌شونن هۆکاری هاوبه‌ش که له‌پشت نهم هۆکارانموه خۆیان حه‌شار داوه. به‌شیوا‌زنکی دیکه نهمان هه‌روه‌ک له‌که‌مینک بکۆلنموه‌و باس

لسمیفته جوړ به جوړه کانی بکمن بهی نهوی باس له شینوازی کمسیتی بکمن که لمو سیفته تانه رستمیکي جولئی پتموی پینک هیناوه.

(روسبندکت) له کتیبه به ناربانگه کمي خوی دا ده لیت (که صیفات له هر کومه لگه بیک دا وهک و نهو ره گزانه وایه که پینک هاتیه کی کیمیایی لی پینک دیت که کارلینک ده کمن و وه پیکموه گونجاون، به شینویهک کمشتیکي نوی یان لی دروست ده بیت جیاوازه له سیفاتی دا له گمل وه گزه پینک هیناوه کانی، به ممش دوترتت کمسیتی کومه لگه.

وه لیره دا دهرسین نهو بنه مایه چی به که کمسیتی کومه لگه ده شته کی لسمر بنیاد تراوه؟ بو وه لام دانوهی نم پر سیاره ایتورسته به راوردیک بکمین لغنیوان کمسیتی ده شته کی و کمسیتی شارستانی دی، و ده توانیم لم باره یوه بلین که کمسیتی شارستانی لسمر بهرهمه نینان و ستاوه له کاتیک دا کمسیتی ده شته کی لسمر دست به سراگرتن و ستاوه هر وهک ده زانین جیاوازی زوره لغنیوان رهوشی بهرهمه نینان و رهوشی دست به سراگرتن دا.

نینه ده زانین به شینویه کی گشتی که تاکی شارستانی دیرین له شارستانیته کمی دا (قورسه بوزان بژین به پیتی پیشه بیان هر جزورتک له بهرهمه نینان بیت. وه لغوانه نهو بهرهمه هیناوه مادیی بیت یا خود فکری بیت. نهو بهرهمه نینان به هر حال کارامه یی به که بده دست دیت له رنگی هرول و راهاتن و نهمونهو له زور بهی کاته کاند. وه هتاوهک و کارامه یی تاکی شارستانی له پیشه کمی دا باش بیت که پسرپووه تیایدا، بازاری

باش ده‌بیت و ناستی بژنوی بمرز ده‌بیتمه ببه‌راورد کردن له‌گمزن
 نمو کسانمی که له‌گه‌لی دا هار بژنوو بوون.

به‌لام تاکی ده‌شته‌کی رویه‌کی تری هدی له‌بیابان ده‌ژیت، و له‌باری
 به‌همه‌مینانه که مینک نه‌بیت هیچی تر نازانیت. وه بیابان هیچی
 تیدانی یه جگه له‌مندیك گیا که لیره له‌وی سوز ده‌بیت نه‌ویش
 به‌فرمانی خودا. قورئانی پیرۆزه دانیشترانی بیابان ده‌لئیت ﴿ و فی السماء
 رزقکم و ماتوعدون ﴾ (الزاریات: 22) لیره دا نامازه به‌وده‌کات به‌ر
 بارانمی که له‌ناسمانوه دینه خواره‌وه که ده‌بیته هژی سوزیونی گیارو
 وه‌بیره‌کان پرده‌بنه‌وه. لیره دا ده‌شته‌کی تیر ده‌بیت و ناودیری ده‌کرت به‌می
 نه‌وی گوی بدنه به‌یانی و وداهاتوو. کیشمی گه‌روی ده‌شته‌کی نه‌ویه
 که ناتران سرچاره‌کانی گیار نار (له‌ره‌گا) له‌نیوان خویاندا دابه‌ش بکن
 یا خود مافه‌کانیان له‌سر به‌لگه‌نامه (السند) تۆمار بکن وه چون
 شارستانیه‌ته‌کان سه‌روهت و سامانیان له‌سر (السند) تۆمار کرده.
 سرچاره‌کانی له‌ره‌گا نار که من له‌چار ژماره‌ی گمه کردیان. نه‌وان
 ناچارن که مملاتی و دووبه‌ره‌کی بکن به‌هیزی شمشیر، وه له‌ده‌شت دا
 شورتیک نی یه بز لاواز که داوای پرده‌نسیپه‌کانی داد به‌روه‌ی ربه‌کسانی
 بکات هه‌روه‌ک شاعیری ده‌شته‌کی کۆن ده‌لئیت:

ده‌خۆزنه‌وه نار نه‌گه‌ر به‌لئیشاو بۆمان بیت

له‌خۆزنه‌وه نه‌وانی دی قور و ولیستار

له پهنده کانی ده شته کی دا هاتوره که حق واته (راستی) به شمشیره!! وه بی هینز گمواهی دهری دهریت. همره ها له روته کانیاندا هاتوره که (حلال بزیه وازمان لمتو هیناره بمنایاری وازمان لیتیناوی، نهی حلال چاره سر بدهست نیمه نی یه) نهوی له گملا یان دانیشیت و گوی لهوته کانیان بگرتت بوی دهره کورتت کمپاوهتی له لای نوان به پیتوهی زالبون و دست بهسرا گرته کمتایشی پیارنک ده کمن پیتی ده لیتن (شیر) کمافی خوی به بازوی بدهست ده هینیتت، وه کس چاری ناکات . لهشورهی ترین کار به یه کینک ده لیتن که (الصانع) واته (دروستکمر) بیت یا خود (الحانک) (چنین) بیت. نه مهش له روانگی نوان دا واتای نهویه که (لاواز برتوی رۆژانهی به نارهقی ناوچموانی بدهست دینیتت وه ک ژنان) بدلکو به هینزی شمشیر بدهستی نایه نیتت! وه لیره وه ناوی (کاری ده ستیان) ناولی نا (المهفة) یان پیشه، وه نم (المهفة) اش له (الموهان) وه هاتوره واته له (سوکایمتی یهوه) وهر گیراوه.

پتوهه کانی شارستانی

کسی شارستانی گوی ناداته نم بهه دهشته کی یانه. چونکه نمو هر له مندالیموه لسمر بهه ای جیاوازتر پهروه ددبوه. مرؤئی شارستانی ریز له خه نك ده گرنه به پینی کارامه یی یان له پیشه که یان ونهوشی که به دهستی ده هینن. شارستانی دهشته کی به کهسانی (تاوانباروو چته) داده نیت وبروی پینان نی یه. هر وه ها نموی له بیر ده چیت که کسی دهشته کی به چاری (توروی و بوغزای) سهیری شارستانی ده کات هر وه ک چوژن شارستانی هتیک بهو شینویه سهیریان ده کات. دهشته کیش به ههمان شیوه سهیری شارستانی ده کات. به بز چونی دهشته کی کسی شارستانی رسوا یهو بی ریزه و صافی ژبانی نی یه.

دکتور فاضل الجمالی سردانی هوزی (عمزه ی) کرد له بیابانی شام. وه کاتیک نم هوزی بینی سمی سورما که بریا به خودا ده کهمن ونوژور رزووی بز ده کهمن له کاتیک دا ده ست ناپاریزن له تالانی و داگیر کردنی (سهرهت و سامانی خه لکی) هر کاتیک که هلی گوغباریان بز

بره‌خسیت، پرسیاری نم دورفاقیمی لیتکردون، لموعلام دا نوه‌یان پیراگه‌یان‌دوه که‌پیشتر بیریان لم پرسیاره نه‌کردو‌تموه.

کیشمی دکتور فاضل نوه‌یه که بمینوهی شارستانی هدلیان ده‌سنگیتی که نومی تیندا پمورده‌بووه، به‌لام دکتور فاضل نوهی لمیر ده‌جیت که‌نموان پیته‌وی ره‌وشتی تایبیت به‌خزبان ه‌یه. (نموان خودا وه‌کو خزبان ده‌ببینن که‌میرز له‌پیاوی نازا ده‌گرت که توانای تالان کردنی ه‌میتت) نوه‌ش به‌لگه‌یه لمسر نوهی که چاکه ده‌کمن بز گیانی مردوونیان نمیش به‌مالی تالان واته بمو پاره‌یمی که‌به‌تالانی به‌ده‌ستیان ه‌یناره که‌پینی ده‌لین (غارة الضعی) (واته په‌لاماردانی به‌یانیان) نممه به‌میرزترین ونزیکترینیانه له‌خوداره، چونکه به‌میرزی نیوه‌رژ ده‌گرت که نمیش به‌لگه‌یه لمسر نازایی ونه‌موردی.

ده‌شته‌کی توره ده‌بیت که‌پینی ده‌لئیتت (خودا‌بیتبشت بکات له‌په‌لاماردانی به‌یانیان) ماموستا (عباس العزازی) پرسیاری له‌ده‌شته‌کیه‌ک کردوو پیتی ووت: (راسته که‌چاکه ده‌کمن بز مردو‌کانتان لموهی که‌به‌ده‌ستی ده‌هینن) (واته له‌په‌لاماری به‌یانیان) وه بز چی ده‌شته‌کی توره ده‌بیت که‌پینی ده‌لئیتت (خودا بیتبشت بکات له‌په‌لاماری به‌یانیان)? له وه‌لام دا ده‌شته‌کی وتی (نایا له‌په‌لاماردانی به‌یانیان حه‌لاز تر ه‌یه، نمو په‌لاماره به‌میرزی نیوه‌رژ ده‌گرت، وه‌چون خودایی بمشم بکات لمو جو‌ره په‌لاماردانانه!!)

ناکرت نیمہ سمرزہ نشتی دہشتہ کی بکہین لسمر نمو خورہ وشتہ یان۔
 خورہ وشت لہ راستی داہیچ نیہ جگہ لہونہ بیک لہونہ گانی خورہ وشتہ یان
 مرؤڈ لہ گمزن دہرو بیری دا۔ نہ گمر یہ کینک لہ نیمہ ہمر لہ مندالیہ موہ لہ
 دہشتدا گمورہ ببویہ نہی دہ توانی خورہ وشتہ کی دیکہ بز خوی دیاری
 بکات، وہ بیر مہندر پیشینہ کان ہلہ یان کرد کاتیک کہ پیرہ نسیپہ گانی
 رہ وشت یان تہ نہالہ عہ قلموہ دہردہ ہینا۔ دواتر نہم پیرہ نسیپانہ یان
 دہ سپاند بسمر خہ لکی دا (مرؤڈ لہ نمونہ بالاکان تی ناگات کہ
 فہیل مسوفہ نیلہام وەرگرہ کان باسیان لینوہ کردوہ، بہ لکو مرؤڈ لسمر نمو
 شیتوازہ رہفتاری دہروات کہ کوزہ لگہ کمی ریزی لی دہ گرت نہ گمر
 کہ سینک وک شیتوازہ گانی کوزہ لگہ کمی رہفتاری کرد ریزی لی دہ گرت،
 بہ لام نہ گمر لہ چوار چنوی نمو بہا کوزہ لایہ تیانہ چووہ دہروہ وک
 مہیمون سہیر دہ گرت)۔

هه لهی هه نديك له رۆژه لات ناسه كان

هه نديك له رۆژه لات ناسه كان، نهوانی كه له دهشته كيان كۆليوه تهمه . پينيان وايه پياري دهشته كی مالى زۆر خۆش ده ویت، ریز له هيچ شتيك ناگرت تهنها دينارو درهمه نعبیت، له دیدگای پياری دهشته كی يمه شته مهنمويه كان هيچ بههاو بایه خيك يان نی یه. وه لهو رۆژه لات ناسانهش (تۆليری) یه كه له كتيبه كهی دا نوسيوه تی (Arabia before Mohamad) و ده لیت (دهشته كيهت) نمونه يه كه له نارزه زوی ماددی به شيوه يهك كه چا و چنوكی ههسته كانی داگیر كردوه هيچ دهر فعتیكى بۆ نه ماوه تهمه له خه يال و سۆز ناين) نهوشته كان له روانگه يه كی ماددی ره هاوه ده بيسنی وه هيچ كارنك نه بجام نادات نه گهر قازانجیكى خيراى نعبیت) من پيم وايه كه نهم بيو بۆ چونهی (تۆليری) بينكه م و كورتی نی یه. نو سه يری راستی یه كۆمه لایه تيه كان ده كات تهنها له لایهك وه لایه نه كانی ديكهش پشت گوی ده خات. له راستی دا لهوكا تهمه ی كه دهشته كی به دوژمنكارنكى تالانچی ده بينين له هه مان كاتدا به كه سيكى به ریزی به وفا ده بينين تاراده يهك كه كه سی شارستانی ناتوانیت بگاته

ناستی، له پاستی دا دهشته کی داواکارتکی راسته قینمی سامانه بهلام داواکاری سامان نیه له پیناوی سامان دا. سامان نیشانهی پیاوتهی و سرکوتنه. وه گونداته دست فراوانی له سامان دا هرکاتیک بگاته دهستی لیرهوه ستایشی دهشته کی دهکرتت به (تالانچی یه کی بهخشم). نموتالانچی یه کاتیک تالان نیشانهیه بز هیز، وه بهخشمه کاتیک بهخشین بههمان شیوه نیشانهیه بز هیز، لهبر نموه کسی دهشته کی دهبینی له نیتو هممو خه لکی دا سوره لهسر تنها فلسینک کاتیک که لیتی زهوت دهکرتت له کاتیک دا (دهست کراوه ترین) کسه کاتیک په نای بز ده بهیت یان داوای یارمتهی لیده کهیت وه هممو ژبانی لهو پیناوه دا دهبهخشی نمه سره رای سامانه کمشی (نامادهیه سروسامانی خوی ببهخشی له پینار کسی بهرامبر).

همروه ها دهشته کی راسته گزیه کی راشکاوه (دووړویی) او فیل ته له کمی خوش ناوتت (الربا) کاری بههممو جزوه کانی یوه لاوازیمو له گمل سروشتی کمینکی نازا و سرکوتوو ناگوښیت. کسی دهشته کی دوت کوژتت یاخود تالانت دهکات بهلام خیانت له سپاردت ناکات. به جزوړنک که دهشته کی له وروی سپارده وه متمانهی هیه له لای بهرامبره کمی. دهشته کی له دوورترین شوتنی دهشتموه دیت بز جی به جینکردنی نمو نمکه کی که لهسر شانیتهی بهرامبره تئو (له کاتیک دا لهوانه یه تئو نموت لهبر چوبیتموه یان لیتی بیزار بوو بیت به درنژای کات، وه به درو و سونند بهخودا ناخوات نه گمر خواردنی نمو سونندهش بیسته هوی رزگار کردنی

له‌تینگ وچه‌تعمه‌یه‌ك، نه‌گمر سونندی بۆ خواردی به‌(هوبیل ، خودای
په‌رستراو، سوله‌یمانی کوری داود)نعمه به‌لگه‌یه‌که له‌لایهن کسی
ده‌شته‌کیموه، له‌زۆر جاردا راست گۆیه‌و نه‌گمر سونندی خوارد دئسۆزه
بۆی.

کانتیک ددهشته کی څارستانی ده بېت

نهمه به کسيه تي ددهشته کی بهوی کهه به تي له باشو خراپه، که همور بنياد نراوه لسر سرکو تن وده ست بسراگرتن ونازايه تي. وده توانم بلیم که نهم کسايه تي به (باشو خراپه کانی) ده پاريزت بونهوی له بيابان بيمينتيموه. وه ليره دا ده پرسين نایا ددهشته کی ده توانيت له بيابانکی وشک دا بز ماويه کی دريژ بيمينتيموه؟ نو نازايه کی نهمر دوو شميرنکی پيرنمر هه لده گرت، وه له ناوه دانيه کانی ده ورو بهری دا کسانتيکی څارستانی ده بينی کمتير بوون له خواردن له هممانکات دا کسانتيکی ترس نوکن. نایا ريگه يان پينده دات له نار نو خوش گوزه ريانه دا بزین که هيچ مافیک يان پتوه نی به، يا خود دا گير يان ده کات و سامانيان به تالان ده بات؟ ميژرو زنجيره کی دورو دريژي له په لاماردانی ددهشته کی بينيوه بز سر ناوه دانيه کانی ده ورو بهری بيابان. نيمه کارمان نی به هم په لاماردانوه له وروی سياسيه لیکولگری تاييه ت به خوی هيه، به لکو نيمه ده مانويت له له لايغه کومه لايه تي به کموه ليکولنموه بکه ين.

نومې په یوه نندې به بابتمې رهو شتموه همیه که نیمه لمو باره یوه قسه ده که یښ. (ابن خلدون) ده لیت (که ده شته کیه کان دست ده گرن بسمر ناوهدانی یه شارستانی یه کاندار به خو شیه کانی رادین و بهر بهر رهو شته کونه کانیان بیر ده چیتموه رهو شتی شارستانی و ده گرن. (ابن خلدون) مهبستی نومیه که ده شته کیه کان هممو رهو شته کانی لمیر ده چیتموه به باشمو خراپوه.

وه من خمریکه پیم واییت نم بز چونم (ابن خلدون) راست بیت له چوار چیتوې نوم سرده مه کزنانه ی که ابن خلدونی تیدا ژباوه یا خود میژووی خویندونه تموه به لام نم بز چونم (ابن خلدون) بز کوتای سرده مه کونه کان (واته مهبست له کوتایه کانی سده ی پانزهیمه که ابن خلدون لومواو یه دا ژباوه) زور راست نیه، له گمځ نوموش دا خالی نیه لمراستی یوه. به بز چونم من کوتایه کانی سرده مه کونه کان جیاوازه لمسر ده مه کانی پیشو له جوری چک که له شمه کان دا به کار ده هات له نیوان ده شته کی و شارستانیه کان. خه لکی شمیری به کارهیناوه همروه ک چون ناشکرایه، لمبر نومې لمزور بهی کات دا ده شته کی سرکهوتو بووه بسمر ناوهدانی یه شارستانیه کاندا. ده شته کی کارامتره له جهنگی شمیردا له کسه شارستانیه کان بهواتای نومې نومان دست ده گرن بسمر ناوهدانی یه کاندا وده ستلاتی تی دا داده صغرینن وچینی دده ستلاتدار پیک ده هینن به لام له دوا سرده مه کاندا به کارهینانی شمیر بسمر چوو چه کی ناگرین جینگی شمیری گرتموه. ده شته کی ناتوانیت

نم چه که برهمم بهینیت یاخود هونەر به کار بهینن لهدروست کردنی دا همروه کو چۆن شارستانیته‌کان هونریان به کار هینا لهدروست کردنی دا، لمبر نوهی ده‌شته‌کیه‌کان هستیان به‌نم‌توانای کرد لهداگیر کردنی نارهدانی یه‌کانی ده‌روو بریان همروه‌ک چۆن له‌کۆن دا دهبان کرد.

ده‌شته‌کیه‌کان هم‌که له‌شارستانیته‌کان نزیک ده‌بوونوه (تۆپ‌ای گموره‌یان رووتی کرابوو، وه ناگر باران ده‌کران وه گه‌یشتنه نمو باوه‌ره‌ی که نازایمتی یه‌ کۆنه‌که‌یان هیچ سودیکی ناییت له به‌رام‌بەر لولمی تۆپ و گوللمی ناگرین.

له‌ئیکۆلینموم له‌میژروی عیراق له‌ سردده‌می عوسمانی دا تییینی نهم کرد که هۆزه ده‌شته‌کیه‌کان ده‌هاتن بۆ عیراق له‌ریگی هاتنیکی (قوناغ به‌قوناغموه) واته به‌شیه‌ی (التدریجی) نه‌ک له‌ریگی رزگار کردنیکی جمنگی یه‌وه. وه هه‌ندیک له‌هۆزه‌کان هه‌ولیان دا له‌ریگی کاربگری مزه‌هیبی (وه‌هاب) یه‌وه عیراق داگیر بکه‌ن یان چه‌ند جارنک له‌ریگی شمشیروه، به‌لام شکستی هینا. وه حکومه‌تی عوسمانی توانی به‌ریه‌ی یان بداتموه دوائ نمو قه‌ساجانه‌یه‌ی که‌ینی هه‌ستان له (که‌ربه‌لا) له‌ کۆتایه‌کانی سده‌ی هه‌ژده‌یه‌م. محمد عه‌لی توانی هیرش یان بکاته سهر له‌پایته‌خته‌که‌یان له‌ناوجمرگی بیابان وه‌گورزنیکی توند له‌جولانه‌وه‌که‌یان بدات، وه نم جهنکه ورنمی نه‌بوو له‌میژروی دورگی عه‌ره‌بی دا که‌هیچ سوپایه‌کی شارستانی نه‌ی توانی وه به‌چینه‌ناو جمرگی بیابان ورزگاری بکات. کورته‌ی نوه‌ی ده‌مه‌رتت بیلیم له‌م باره‌یه‌وه مملانی نیوان

دهشته‌کی و شارستانیه‌ته لسمر ده‌مه‌کانی کۆن دا شینوازیکی نویی
وهرگرتوو به‌شینویه‌ک کههۆزه‌کانی دهشته‌کی دزه‌یان ده‌کرده‌ناو ئاره‌دانی
یه‌کانی ده‌رووبه‌روو تیی دانیشه‌جی ده‌بوون به‌بی ئه‌وه‌ی هه‌ولتی ده‌ست
به‌سراگرتنی بده‌ن.

رەوشى ھۆزەكانى عىراق

ئەمىرئەت بېچمە سىر لىنكۆلىنىمۇ رەوشى ھۆزەكان دىۋى شارىستانى بونىيان. ئەۋى جىنگى ناماژەيە كەزۈر بەي لىنكۆلىنىمۇ كەم لەبارەي ھۆزەكانى عىراق چىرپوۋەتەۋ. ماناي ئەمەش ئەۋە دەبىتتە كەللىنكۆلىنىمۇ كەم لادەكى دەبىتتە نەك گىشت گىر بىتتە بەلام بەمەرحال ھىوادارم لىنكۆلىنىمۇ كەم سوردى ھەبىتتە بۆ برا لىنكۆلىمۇ كەم لە ۋولاتانى دىكىمى عەرەبى، كەدەتوانن بەرراوردىك بىكەن لەنىۋان بارودۇخى عىراق لەلەيەن رەوشى يەۋە بەبارودۇخى ۋالاتانى دىكە تاۋەكو رويەكى لىنك چورۇ ياخوۋد جىۋاز لەنىۋانىياندە بدۆزرتتەۋ. ۋە ئىۋكارەي كەدەمىرئەت سىرئەتتە بۆ راکىشىم ئەۋەيە كەتتۇ ھۆزە دەشتەكىيەنەي كەلە عىراق دا نىشتەجى بون لە دواسەردەمەكاندا، بەتايىبەتتى لەسەردەسى عوسمانى دەشتەكىەكان بەشىكى زۆر لە كرادارەباشە كۆنەكانىيان لەدەست دا لە كاتىك دا كرادارە خراپەكانىيان پاراست، (راستگۆزى و راشكارى و پاراستنى سپاردەكانىيان لەدەست دا بەلام پەيۋەست بون بەدەسارگىرى

هۆزایه‌تی وتۆلمه‌سەندنموه ده‌ست درێژی کردنه سه‌ر یه‌کتری وشانازی
کردن به‌تالانی وداگیر کردن)

تعمه‌ش کارێکی نامۆیه‌و سه‌رنج راده‌کێشی، نمو.هۆکارانه چینی که
باشه‌کانی ده‌شته‌کی لاواز ده‌بن له به‌رامبه‌ر بارودۆخی شارستانی نوێ
له‌کاتیکی دا خراپه‌کان خۆیان راده‌گرن له‌به‌رامبه‌ر نمو بارودۆخی
شارستانیعمه‌دا، ده‌بیت هۆکاری کۆمه‌لایه‌تی هه‌میت له‌پێش
نوسه‌رده‌مه‌وه کمه‌ه‌بیته هۆی نمو ده‌ره‌نجامه که خالی نییه له‌وون بونی
ره‌وشت. نایا نمو ون بونه چی یه؟ نموی کمه‌ه‌موتت بیلیم هاورینیان
له‌لیکۆله‌ره عیراقی یه‌کان نمویه که نموکاته‌ی رژیتم و ده‌سته‌لات باو بوو
له‌عیراق لهم سه‌رده‌می دواییدا ده‌ستی هه‌یه لهم وون بونی ره‌وشت دا.
وه‌پێوسته نموهمان له‌بیر نه‌چیت که حکومتی عوسمانی حکومت
نمبوو به‌مانا راسته‌قینه‌کی...گوتی نه‌ده‌دا به پاراستنی ناسایش و
رێکخه‌ست و هک حکومته پێشکه‌وتووکان، گرنگی نه‌ده‌دا به‌ووستی
خه‌لکی جگه له وه‌رگرتنی باج و سه‌رانه نیتر دواتر خه‌لکی چییان ده‌کرد،
کیشه‌یه‌ک نمبوو بو ده‌سته‌لات.

سیاسه‌تی حکومت له‌به‌رامبه‌ر هۆزه‌کان نمو بوو که وازی له
هۆزه‌کان ده‌هینا بو نموی شه‌ر بکمن و تالانی یه‌کتری بکمن، ناشکرا بوو
که‌هانی ده‌دان بو شه‌رکردن و تالان کردنی له‌پێناو لاوازکردن یاخود
له‌سه‌ر بنه‌مای (جیاوازی که‌سوودی ده‌بیت). نموی زیاتر ناکۆکی نمو
هۆزانه‌ی زیاتر کرد، زه‌ویه‌کانی عیراق به‌رده‌وام له‌گۆزاندابوون له‌باشی

بەرھەممەیتان و ئاسانى ئاودىرى كىردى، زۆر جار پارچەبەك زەوى
 لەسەر تادا باش دەبوو بەلام دواتر بەھۆى كەلەكەبۇونى (خوى) وە خراپ
 دەبوو.

ھۆزەكان ناچار دەبوون لەزەوبەكەمە بەگوازىنمەھ بۆ زەوبەكى دىكە،
 ئەم گواستىنمەھىش لە دواى جەنگىكى خوتناوبەھ دەكرا بەشتوبەك
 ھۆزى بەھىز دەستى دەگرت بەسەر زەوى باش دا دواى ئەھى
 خاوەنەكانىيان دەردەكردن.

عىراق رۆژمىكى جىگىرى نەبوو بۆ تۆماركردنى زەوى وزار، لەبەر
 ئەھى ھۆزەكان دەجەنگان لەسەر زەوى وزارە باشەكان ھەروەك چۆن
 پىشىنەكانىيان لەبىبابانەكاندا لەسەر ئا و لەمەرگاكان دەجەنگان. ئەھى
 لىكۆلەنمەھ دەكات لەمىژووى ھەر ھۆزىكى عىراقى ئەھى بۆ
 دەردەكەوت كەھىچ ھۆزىك لەسەر زەوبەكى دىارى كراو جىگىر نەبوو.
 يان ئەھتا ئەھ ھۆزە دەركراو لەسەر زەوى وزارەكانى يان ھۆزى تىرى
 دەركردووە بەئىتى ھىزوتواناى دەست بەسەرگرتىيان، ئەمەش دەبىتتە ھۆى
 ئەھى كەپۆلەكانى ھۆز پارىزگارى بەكەن لە داب و نەرىتە كۆنەكانىيان
 كەيارمەتىيان دەدات بۆ سانمەھ لەم چوارچىئە گرژەدا.

لەم كاتى كەھۆزەكانى عىراق دەجەنگان و يەكترىيان تالان دەكرد و
 ھەستىيان بەگەورەبىبەكى زۆر دەكرد لە بەرامبەر ھەملەبەك كە
 دەستدەرتىيان بەكاتە سەر، كەچى لەگەز ئەمەشدا لەبەرەمبەر زولم و
 ستمى حكومەت ھەلوتىستى بىدەنگى و ملەكەچىيان دەنواند. وە دەتوانم

بلیتم که تاکی هوز دوو ږووی همبوړه. ږوویه کیان هستی به گوره یی و بهرنزی ده کرد کاتیک ده گه یشته هارینگه کانی خزی له ږولنی هوزه کانی تر که لیرده ده بیینی له هممو کهس زیاتر توږه ده مارگیره همولی توله سمندنه ده دات، به لام له برامبر حکومت و پیاواری دا کسیه تیه کی تری هدیو ملکه چمو خوزاگره بهرامبر سوکایه تیه کانی حکومت به بی نموی راپیرت.

تاکی هوز له بیاباندا بهره بهره (تایبه تمندی) راشکوی و ده ست پاکی و لیبورده ی وون ده کرد که له باو بایرانیه به بوی به جی مابوو، نوکاتمی بینی پیاواری حکومت و ستاون و ناژه له کان و بهرو بوومه کشتو کالیه کانی بز ده ژماردن، بز یه ناچار بوو درز بکات و سونند به خوداوو هممو پینغممبرانی بخوات بز نموی هیچ نه بیته که مینک له باجه کانی له سر کم بکه نموه، نه گمر له گمل حکومت شونی راستی بکهوتایه هیچی بز نده مایه له خواردن و پوښاک بز نموی بشی خوی و منداله کانی بکات. له وته گنراوه کانی پینغممبری نیسلام (د.خ) ږوژتک پینغممبر به لای مالی نه نصاره کان تیده پیرت (گاسن) نیک ده بیته و ده فرمیت (نعمه ناچیتته مالی هیچ کسینکوه نه گمر له گه لیدا سر شوږی نبردیته مالوه) و له تیکو لیره وان همول یان داره نم فرمودیه شی بکه نموه به و می (ابن خلدون) نمو کسانمی کشتو کال ده که نه پیشه ده که ونه ژیر باری ستمی ده ستالات داران و سپاندنی باج و سرانه به سریان دا وه نممش ده بیته هوی سر شوږیه نموش که به شونی دادیت له ره وشت (فیل و ته له که) یه.

پینمایه نعم فرموده‌یه تاراده‌یه‌کی زۆر بئسره‌هۆزه‌کانی عیراق جێبه‌جێ ده‌بیت، چونکه‌ نهران کورتبونه ژێر باری حکومه‌تی عوسمانی بۆ ساره‌یه‌کی درێژ، له‌ته‌نجامی نهمدا فیزی درۆو ته‌له‌که‌ بوو بوون وه‌ بووبونه خاره‌نی دوو‌کسایه‌تی جیاواز، کسایه‌تیه‌کیان به‌ره‌نگاری پیاوانی حکومه‌ت ده‌بوونه‌وه‌کسایه‌تیه‌کی دیکه‌یان به‌ره‌نگاری هارشینوه‌کانی خزیا‌ن ده‌بوونه‌وه‌ له‌رۆله‌ی هۆزه‌کانی دیکه‌.

نمتوانم بڵێم که هۆزه‌کانی عیراق هیچ له‌ره‌وشتیان نه‌ گۆرا، دوا‌ی دروست بوونی نیشتمانی عیراق، وه‌ نه‌وه‌ی جینگه‌ی داخه‌ که‌ حکومه‌تی نیشتمانی نو‌ی له‌سه‌ر داروپه‌ردوی حکومه‌تی له‌نا‌رچوو دروست بوو، وه‌ هه‌مان فرمان به‌ره‌ کۆنه‌کان به‌کارهاتنه‌وه‌ به‌شێوه‌ یه‌کی فراوان به‌ شێوه‌یه‌که‌ که‌تاک‌ی هۆز هیچ جیاوازیه‌کی نه‌ده‌بینی له‌نینوان پاره‌دوو ئیستادا.

نهمه‌ی زیاتر باروو ده‌خه‌که‌ی خراپه‌ر کرد حکومه‌تی نیشتمانی سیستهمی به‌زۆر (سه‌رباز) گرتنی سه‌پاند به‌سه‌ر رۆله‌ی هۆزه‌کان دا. دوا‌قوت‌ناغی نه‌وانه‌ له‌سه‌رده‌می عوسمانی دا لینی به‌خه‌شرا بوون، وه‌ که‌تیک‌ تاک‌ی هۆز بینی که‌ نه‌سه‌ران و سه‌ربازان بۆ گرتنی رۆله‌کانیان دین، نهمه‌ سه‌ره‌رای پیاوانی باج، بۆیه‌ هه‌میشه‌ خزیا‌ن له‌فرمانبهرانی حکومه‌ت ده‌دزیه‌وه‌. هۆزه‌کانی نه‌مه‌رۆ (دیاره‌ مه‌به‌ست له‌نه‌مه‌رۆ ئه‌وکاته‌ ده‌گرتنه‌وه‌ که‌ عه‌لی وه‌ردی نعم لیکۆلینه‌وه‌یه‌ی تیانوسیوه‌) له‌ هه‌موو پیاوتیک‌ ده‌ترسن که‌

په یوه نښی به حکومتونه هه بیټ جانمو په یوه نښه چ دورر بیټ
یاخود نریک چونکه نمر پیاوانمی حکومت تنها کاری خراپه یان
لینده و شایموه.

لمبر نمری نه یانده توانی راشکار یاخود راستگوبین له گه لیاندا نه گمر
نمر راستگوبیش سودی هه بویه بز یان.

جارتکیان له گمژ کومه لیک له خوندکاران چورین بز گوندیک بز
نمری لیکولینموه بکهین لمر بارود زخی کومه لایه تیان. به لام خه لکی
گونه که وایانزانی نیمه سیخورین و له لایمن حکومتونه نیردراوین بز
گمران به شونین هوال یان شتیکی دیکه دا یان کیشه یان بز درست
بکهین. به ولامه کانیا نموه نکولی کردن دیار بوو وه بروایان پیننده کردین
نه گمر سوندمان به خوداوو به قورنان بخوار دایه، له روانگی نموانموه
سودی نمری چونکه نمران راهاتبون به خواردنی سونندی درز به خوداوو
به پیغه مبره کانی له کاتی پینوست دا. نهمه تنها جوتیارانی
نده گرتموه به لکو له نیتوان دانیش توانی شاره کانیش دا بارو بوو به تایه می
چینی نه خوند واره کانیا ن لمر نمره هر سرژمیریک که حکومت یان
هر لیژنه ریک له پسپوزان پینی هه لده ستان هه له بوو وه نه ده کراپشتی پی
بیمترینت.

وه لمر جیاوازیانمی که خه لکی باسیان لیتوه ده کرد لمر باره یوه
دانیش توانی عنیراق ژماره یان ده گه شته 10 ملیون کمس کاتیک که شکر
یان قوماشیان دابمش ده کرد به پسولته، به لام نهم ژماره یه کم ده بوو یوه

بۆ 3میلیۆن کەس کاتینک ناو توعمار دەکرا بۆ سەربازگرتنی زۆره‌سلێ
 مانای ئەمەش ئەوەیە کە خەڵکی جازنک بە زیاده‌وه درۆ دەکەن
 و جارتکیش بەکەمی درۆ دەکەن بەلام ژمارەى راستى دانىشتوان تەنها
 خودا خۆى دەى زانى!!

کاریگری دهره به گایه تی له سه ر په وشت

درای نوعی باسی کاریگری حکومتان کرد لسهر هه لوه شاندرنوعی په وشت له لای هوزه کانی عیراق، نیستا ده چینه سه ر کاریگری دهره به گایه تی لسهر په وشتی هوزه کان، نوعی لیره دا شایانی باسه کهدره به گایه تی له عیراق دا بلاور ده بوریه و کاریگری هه بوریه سه ر هه لوه شاندرنوعی په وشت، نم کاریگریهش به قهه کاریگری حکومت لسهر په وشت توندتروو هه ل وه شینتره وه نه گه ر نم کاریگریه زیاتر نه بییت نه و کهمتر نیه .

وه ده توانم بلیم که دهره به گایه تی له عیراقدا تازه دامه زراوه. دهره به گایه تی لسهر ده می عوسمانی بهم شیوه یی نیستا نه بو، وه نه بیی نه مه نه بوو که حکومت هه ستا به تۆمارکردنی زهوی وزاره کان وه تۆمارکردنی خاوه نداریه تی نم زهوی زاران ه نکۆلی له وه ناکریت، حکومت ویستی بهم تۆمارکردنه بارو دۆخه که باش بکات به لام له هه ندیک لایه نی تر دا بارو دۆخه که خراب به سه ر حکومت داده شکایه وه.

له رابردودا گمورهی هۆز رابهری هۆزه کەمی بوو وە لەکاتی شەردا سەر پەرەشتی کاریان بوو وەك چۆن لەکاتی ناشتی دا سەر پەرەشتی دەکردن. هەر وەك چۆن زانایانی کۆمەڵناسی دەلێن (خەلک خۆیان شوێنی گمورهی هۆزه کەیان کەوتبوون نەك گمورهی هۆز بەزۆر دەستی بەسەر دا گرتبن) وە ئەم پلەوو پایە گمورهی هۆز بەهۆی گۆی راپه‌لتی و ریزێ هۆزه کەمیو بەدەستی هێنا بوو. ئەگەر سەمعی لەهۆزه کەمی بکەردایە یان فیزیوی بەدانا یە لەپیتناوی بەرژەو نەدی تاییه‌تی خۆیدا ئەوا لیتی دوور دەکەوتنەوه وە ئەوکات دەکەوتنە شوێن یەکیک لەرکابەرەکانی ناوهۆزه کەیان نەویش رکابەرەکانی لەلایەن براکانی یان رۆلێ مامەکانی پینک دەهاتن، بزێه گمورهی هۆز ناچار دەبوو بەباشی مامەلە بکات بۆ پاراستنی رابەراییه‌تی هۆزه کەمی.

گمورهی هۆز هیچ مافینکی نەبوو لەبەرهممی زه‌وی جگه‌ له‌وهی کەدهی توانی بیکات له‌ نەرکه‌کانی رابەراییه‌تی کردن که نەویش رینک کەوتبوو لەسەری، وە راسته‌ ئەگەر بلێن رۆله‌کانی هۆز هەلده‌ستان بەبەرهمه‌پیتانی زه‌وی لەسەر بنه‌مای هارکاری لەژێر رابەراییه‌تی سەروێکی هۆز، وە رۆله‌کانی هۆز هەستیان دەکرد که هاربه‌شن لەزه‌ویه‌کان نەك بەکرنگه‌رونگ بن بۆ ئەمەش (کۆک) لەکتیبه‌ کەیدا (بەرسته‌کان و وه‌لام دانەوه‌کان لەرۆژه‌لاتی نیوه‌راست) دەلێت سەروێکی هۆزه‌کان لەسەرده‌می رابردودا هەلده‌ستان بەفەرمانی سەرپرشت کاری لەسەر زه‌ویه‌ کشتو کالیه‌کان بەشێوازی هارکاری و کەوتنە ژێر باری هۆزه‌وه‌ بوو.

بهلام ئیتستا دوای پیتوان وتۆمارکردنی زهویهکان بهناوی سرۆك هۆزهکانموه بارودۆخهکه گۆرانی زۆری بهسرمدا هاتوووه سرۆك هۆزهکان ههست دهکهن کهئو زهویانه مولکی تایبهتی خۆبانه، سرۆك هۆز دهتوانیتت بۆ خۆی وه بهری بهینیتت تاحکومهت لهگهتی دا کۆک بیتت، ئیرهوه زهویهکانی دهدهایه دهست جینشینهکانی وه خۆشی لهپایتهخت نیشهجی دهبوو خۆی دهگۆنجانده لهگهژ فرمان رهواکانی، ئیواران دهچوو بۆ شوینی رابواردن وکات بهسر بردن وه نموی کهجوتیاران لهسالتیک دا کۆبان دهکردهوه نمو بهسر گۆرانی بیژو سهماکمهکاندا خمرجی دهکرد به واتایهکی تر سرۆکی هۆز لهجینگه گموری دهربهگهکان بوو که دورو بوو لهزوی وزارهکانی. دووریهکی زۆر کهوتبویه نیتوان نمو شوین کهوتوانی. وازی له ئهکه کهۆمه لایهتی به کۆنهکمی هینا بوو بۆ هۆزی خۆی، وه بیزار بوو بهسردان کردن وینینی خهلکی دینهاتهکمی به خۆش گۆزهانی شارهکان راهاتبوو وه ناسان نهبوو بۆی جارنکی دیکه لهدینهات بژیت وهک چۆن باوکی خوالیخۆش بووی بینی راهاتبوو.

همدینک له سرۆك خینلهکان پیاویان ههبوو کهسمرانهیان بهسر خهلکی دا دهسهپاند بهشینوه یهک که دینهاتی عیراکی نمو شینوازی بهخۆبمه بینی بوو وه ئهویاوانمی کهشۆین کهوتمی سرۆك خینلن، بهناوی جۆراوجۆر دهناسرین بهپیتی ئهشوتنمی تینی دا دهژین. بۆ نمونه لهناوچی عمماره به(الموشیه) واته به(که سه پیروزهکان)ناسرابون وه لهفورتی ناردهاست به(الصبيان) (ههزرهکار) ناسرا بوون وه له(موتفق) یش به

غوسمان) واته هاوده م ناسرا بون. بعم شتويه جوتياران بدهست يانوه دهيان نالاند چموساندنموي نهمانه زياتر بوو له چموساندنموه گاني پياواني حكومت چونكه پياواني خيئل بهناساني دهيان تواني لسمر نازاردانيان وگرتن يان و كوشتن يان نه گمر نمرکه گانيان بهرامبهر پياواني خيئل جيبه جي نه كرده، هيچ ياسايدك نهبوو بۆ نهم جزره كسانه كه رهفتاروو ههلس وكموته گانيان سنور داربكات جگه له تواناي سمرۆك خيئل نه بئيت. وه نه گمر سمرۆك خيئل ساماني له نارا(شونسي رابواردن و كات بهسربردن) دا به فيرۆ بدياه نمارا جوتيارانيش ده كموتنه ژير كاربگيري نهم عشقه پيسموه.

هيچ پتويست بهونه ناكات كه بئلين نهم باروو دۆخه ده بئته هۆي هه لوه شانندنموي رهوشي جوتياراني عيراق. چونكه جوتيار ناچار بوو له بهرامبهر پياواني خيئل به همژاري وبه پاكي خزيان پيشان بدن، بهلام له ناخيانداشتيكي ديكه هه بوو. چونكه به شينك له بهرهممي دزي بوو پيش نموي پياواني خيئل بيتن بۆي، كاتيك نهمان ده هاتن دهستي ده كرد بهسوتند خواردن به خوداروو به هممموو بهرۆزه گاني تر، كه نه دزي كردوه و نه بهرگيريش دزي ده كات.

زۆر ده گمهنه كه جوتيارنكي عيراقى بدۆزبنموه كه دز نه بئيت، وه زۆر ده گمهنه كه جوتيارنك بدۆزبنموه سوتند نه خوات به باوهري بۆ (نیشاندا ني) دهست پاكي خزي له دزي.

نیمه نهمه ناو دهنیتین دزی!! بهلام جوتیار ناوی دهنیت(سافیتیکی رهوا) بز نهم کارهش گلهیی لسمر نی یه و لومهی ناکرنت، چونکه جوتیار دهمیرنت بژیت بزیه نهم دزیه دهکات، نهگمر پهنا نعباته بمردزی نهما خوی و مندالهکانی لمبرسان دا دهمرن.

لوسمرگوزهشتهخوشانه کلم بوارهدا دهگنردرتنموه دهلین که(سید)یک همبووه(واته نموی پینغممبیری نیسلام(د.خ) پارچه زهویهکی همبووه و کومهلینک جوتیار کاریان تینی دا کردهوه. نهم جوتیارانه دست یان کرد بوو بهناپاکی و ودزی کردن لینی، سیدهکه بم فینل وتلهکهیمیی جوتیارهکانی زانی و پارایموه لهخودا کهتولئی نهم فینل وتلهکهیدیان لیبیکاتموه وه خوداش بهخیرای وهلامی نزاکمی دایموه وه وا رینک کموت که بز رژی دواتر گمورهی جوتیارهکان بمرنت، هممور جوتیارهکان لمزوی نهم سیده ههلهاتن وه نهم همواله لهنیوو هوزهکاندا بلار بویموهوه کهس نمی دهریرا لسمر زهویهکی کاری لهگمل دا بکات، وه نهم سیده لهکوتایدا ناچاربوو واز لمزوهیهکی بهینیت و کارتکی دیکه بگریته نهمستو بز بهرنوه بردنی گوزهرانی ژیانی. سیدهکه زانی که دهتوانیت(قدیس)یک بیت لهنیوان رزلئی هوزهکاندا بهلام ناتوانیت خاوهنی پارچه زهویهک بیت که جوتیاران کاری تیدا بکمن. چونکه جوتیاران ناتوانن کشتوکال بکمن له پارچه زهویهک دا بمبی نهموی دزی نهکمن لمبر هممهکی.

لیتره دا ده‌بیت نموه وه‌بیر بهینینمونه که سروشتی دزی لای جوتیارانی
 عیراقی جی‌اوازه نموهی که باوبایرانی ده‌شته‌کی له‌بیابان له‌سوری
 راه‌اتبورن، ده‌شته‌کی دزی ده‌کات به تیژی شمشیره‌که‌ی ده‌شته‌کی دزیه‌کی
 خوشناریت له‌رتگمی فیل و ته‌له‌که‌بازیموه، چونکه له‌روانگی نموه‌ه کاری
 لاوازو ترسنزکه‌گانه، به‌لام شمشیر بز جوتیار هیچ سودیکی نی یه که‌واته
 ده‌بیت رنگه‌یه‌کی دروژنانه بگرتته بهر بز دزی نه‌گهر ویستی بژی.

کاریگه‌ری سوخۆره‌کان له سه‌ر ره‌وشت

دوای ده‌ره‌به‌گه‌ (فیودال) سوخۆره‌کان دین کهبه‌شینه‌یه‌کی فراوان بلام بو‌نمه‌وه له‌نیوو هۆزه‌کانی عیراق دا، هه‌ر شوئینیک بگه‌ڕێن له‌بازاره‌کانی دێهاتی عیراقی دا خاوه‌نی (فرۆشگا) ده‌دزێنه‌وه که‌پشت به‌ سوپه‌کی ناشکرا ده‌به‌ستێ له‌ئال وگۆڕکرده‌کاندا له‌گه‌ڵ جوتیاران.

جوتیاری عیراقی هه‌ر له‌باوبایی ده‌شته‌کی یه‌وه بۆی ساره‌تو که‌بیر له‌نه‌مه‌رێ بکاته‌وه گوی نهداته به‌یانی. چونکه‌ نه‌و تا نیستاش واداده‌نیت که‌ گرنکی دان به‌ کاروباری پاشه‌روژ به‌لگه‌یه له‌سه‌ر لاوازی مرۆڤ وکه‌می متمانمی به‌ نازایمی و به‌هیزی شمشیری بۆ یه‌ دروشمی بووه به‌ (نه‌وه‌ی له‌گه‌رفانتدا یه‌ خه‌رجی بکه‌، بۆت دیت له‌شوئینیکی دیکه‌وه له‌لایمی خوداره‌) بۆیه ده‌بینین جوتیاره‌کان ده‌چن بۆلای خاوه‌نی فرۆشگا نه‌وه‌ی که‌په‌نیه‌ستیه‌تی به‌قه‌رز لینی وهرده‌گه‌رت. نه‌وانیش نه‌م هه‌له ده‌قه‌زنه‌وه به‌ ناره‌زوی خۆیان نه‌رخیان به‌سه‌ر دا ده‌سه‌پینن، نه‌و رۆژه هاته‌په‌شته‌وه که‌په‌ریاره جوتیار قه‌رزه‌کانی بداته‌وه به‌ خاوه‌ن قه‌رز، جوتیار هه‌ست ده‌کات که‌ماتوانیت قه‌رزه‌که‌ی بداته‌وه دوباره قه‌رزه‌که‌ی بۆ تۆمار

ده‌کرتتوه دواى زياد كردنى (سو) لىسرى. جار لىدواى جار نم بره كه‌له‌كه ده‌بیت تا له كۆتای دا ده‌بیتته دوو نه‌هنده‌ى جارى يه‌كه‌م. يه‌كىك ده‌گيرتتوه كه جوتيارنك له فوراتى ناو‌دراست بريتك پارهى كه‌م له‌يه‌كىك له سوخۆره‌كانى نمو ناوچه‌يه قمرز ده‌كات بۆ كرىنى سى مریشك بۆ نموى سىريان بريت بۆ يه‌كىك له‌مىوانه‌كانى وه نم بره قمرزه جار لىدواى جار كه‌له‌كه ده‌بوو تا له‌كۆتای دا جوتياره‌كه ناچار بوو گايه‌ك بفرۆشیت بۆ دانموى نرخی نمو سى مریشكه.

نومى نم چىزكانه نه‌هنده‌ روو ده‌ده‌ن لىدنه‌اته‌كانى عىراق دا كه‌له ژماردن نايم. وه همموو نىمانىش به‌لگىن لىسمر نموى تاچمىند جوتيارى عىراقى كه‌موتوته ژر بارتكى قورسوه له‌لايمىن خاوه‌ن قمرز و سوخۆره‌كانمو. وه ده‌توانىن بلىين كه نمو ده‌بیتته هۆى دروست بوونى (گرته‌كى ده‌رونى) له جوتيار دا به‌رامبىر هم به‌لىينىك كه‌پىتى ده‌درت ياخود هم قمرزىك كه‌ده‌ى كات له‌بىر نمو جوتيار ناچاره‌ واز له‌روشتى (دلىسۆزى) به‌ئىنىت كه باوبابىرى ده‌شته‌كى پىتى ناسراوه. خىلكى دنه‌اته‌كانى عىراق به‌وه ناسراون كه قمرز كوژىن به‌پىچىوانى ده‌شته‌كى بىبابان (كه‌له‌كاتى خۆيدا قمرز ده‌ده‌نمو به‌ خاوه‌ن قمرزه‌كانىيان). وه زۆر جار ده‌بىينىن جوتياران به‌لىين نابهنه سىر. همركاتىك بۆ يان بلىوت نكۆلى له‌قمرزه‌كانىيان ده‌كه‌ن. نموى يارمىتى ده‌ره بۆ بلاو بوونموى نم گرى ده‌رونى يه له‌نىوو جوتياران دا نمو‌يه كه به‌چارى رق وكىنموه سه‌برى هم فرۆشيارنك ده‌كه‌ن همروه‌ك به‌پىاوونكى داده‌ئىن نه

پرزو نه پیاره‌تی تندیه، لمبر نموه هیچ قورس نی یه به‌لایانمونه نه‌گمر به‌لینه‌کان نه‌بهنه سمر له‌گمل فرۆشیاره‌کاندا.

فرۆشیاره‌کانیش به‌شیتویه‌کی توندتر و زیاتر له‌وان وه‌لام یان دوده‌نمونه وه هیچ دوو دلنابن له شکات کردن و داد‌گاییکردنیان و ده‌یاغهنه ژیر شمشیری یاساوه. ئەم جفنگه له‌نینوانیان دا (ده‌بیتته مملانییه‌کی دوروو درژ). جوتیاران ده‌سی ده‌سیان پینه‌کمن و لینیان هه‌لدین. فرۆشیاره‌کان به‌شوتنیانه‌وه‌ن و به‌لگمی ده‌ست به‌سراگرتنیان به‌ده‌سته‌ویه یاخود پیارانی ده‌وله‌ت ده‌نیرنت به‌شونن یاندا. له‌و پهنده باواندی که‌له‌دیهاته‌کانی عیراق دا باوه که ده‌لایت (قعرز رزقه) وه‌مه‌به‌شیش له‌م روتیه ناماژیه بۆ نموی که‌به‌ناسانی قمرز ودرده‌گرن و به‌ناره‌حمتی ده‌یده‌نمونه، قمرز رزقینه‌که خودا بۆی ناردوون وه بووته‌ه مۆلکیان وه‌مروا ناسان نی یه بیگمپرتننمونه ئەمه له‌کاتیک دا هه‌ست به‌بیزاری ونااره‌حمتی ده‌کمن نه‌گمر یه‌کینک قعرزیان بخوات.

هارپیه‌کم پینی ووتم رۆژتک یان له‌یه‌کینک له‌کۆزه‌کانی دتهات دا گورم له‌ ناماده‌بوران گرتبوو باسیان له‌یه‌کینک له‌پیاره‌کان ده‌کرد و ستایش یان ده‌کرد پینیان ده‌وت (شیر) ده‌توانیت مافی خۆی ودرگرتتموه به‌هیز، له‌کاتیک دا که‌س ناتوانیت مافی لینه‌ور بگرتتموه.

پالنهري قازانج و رهوشت

دكتور مهتا عمقراوى له كتيبه كهي دا (عيراقى نوږ) ناماژهي پينداوه
 نومي له لاي رژئاوايه كان دهناسرتت به پالنهري قازانج بووه . رهوشتيك
 بالي كيشاوه به سمر رهوشتي هوزه كاني عيراق دا . نممش بووه هوي
 همل وه شاندهومي رهوشت يان بمشيوهيك فيتل ودرز يان ده كرد لميپناوي
 قازانج دا .

بهبو چوني من نم هه لوه شاندهوميه لرهوشت دا تنها بو پالنهري
 قازانج ناگيرتتموه . ههروه ها ده گيرتتموه بو نمر فرهنگي كه له
 دهشته كيومه بو يان به جي ماوه لهرق لنبورن بو پيشهوبو كاري
 دهشته كي .

نومي به ناربانگه له ديهاته كاني عيراقى كه وژله كاني هوزه كان هه موو
 كارنك ناكمن كه بيسته هوي كرين وفروشتن . بو نمونه نموان رينگرن له
 كردني سموزه وات و به خيتو كردني گاميش وراو كردني ماسي به توږ .
 چونكه نموان ده زانن كه نهم كارانه ده بيسته هوي گهشه سمندني كاري ميوه
 فروشي . (ميوه فروش لاي نموان كمسيكي بينز راوه به پروانگهي نموان

کسی میوه فروش کمینکی ناتمواره. بویه له‌گه‌لیدا دانانیشن و ژن وو ژن خوازی له‌گه‌ل دا ناکمن).

جارتک یان پیاونکی دینهاتی لمرۆلمی هۆزه‌کانی عیراقیم بینی کمینک له سموزی پی بوو بۆ فرۆشتن، خه‌لکی گالته‌یان پینه کردو ناوناتۆره‌ی (خبیس) (پیس و چه‌په‌ن) یان پینه‌وت، وه نمو پیاو بۆ هه‌له‌هاتن لمر شورهبی یه هیچ رن‌گه‌یه‌کی لمره‌ده‌م دا نهمابوووه وه. دکتۆر شاکر سه‌لیم پرسى له‌یه‌کینک له‌پیاو ماقولانی دینی (الجباش) له هۆکاری نموی خه‌لکی رقیان له کشتوکاڤ کردنی سموزه‌واته وه وه‌لامی دایموه که نم پیاره شه‌که‌کی نه‌گێرنینت به‌ناو خه‌لکی دا بۆ فرۆشتن وه نهمش شورهبی یه.

همروه‌ها رقیان لمر که‌سانه‌یه که پیشمی چینیان بۆ خوڤان هه‌لبژاردوو، واته نمو کسمی که‌خه‌ریکی چینی ومیوه فرۆشه. پرسیار له‌کسینک کرا هۆکاری نه‌ینی رق لیبون به‌رامبه‌ر نمو کسمی که خه‌ریکی چینه چی یه؟ له وه‌لام دا وتی (نم جوړه که‌سانه قۆ پچه‌کانی "حوسه‌ینی کوری علی" یان دزیوه و شایه‌تی درۆ یان داوه له دژی (هریم العذراء). من ینم وایه نمو که‌سانمی سه‌رقالی چینی نه قۆ پچه‌یان دزیوه‌رو نه شایه‌تی درۆشیان داوه. ههموو نموی که کردویانه نمویه که‌لمنیو خه‌لکینک دا ژیاون رقیان له‌هموو جوړه کارتکی ده‌ستی ویشمی بازرگانی بووه.

لیره دا کهمیتک ههلهوسته ده کهین و ده پرسین لهو بهایانه که چۆن ده توانن بمتننمه له بهرامبهر نهر بارودۆخه شارستانی یه نووی یه که بهر بهره بالی کیشاوه بسمه دیتهاته کانی عیراق دا؟ وه نایا رۆلئی هۆزه کان ده توانن رینگر بن له بهر ده م پسیۆر بوون له بازرگانی دا. یا خود پسیۆر بوون له کاره دهستی یه کان له کاتینک دا که له بارودۆختیکی نابووری خراب دابوون؟

نکۆلی ناکهین که زۆرینک له خه لکی دیتهات تا نیتستا په یوه ستن به بهها کۆنه کانیانمه نهمه سه ره رای نهوی که ده نالیتن به ده ست همژاری و بی بهشیموه. و ده دیان بینی له سه نار ههتی نارام ده گرن و پاروی بژنوی له نیتوان خزیان دا بهش ده کهن به بی نهوی ملکهج بکهن بز نهو پیشانهی که رقیان لیتانه. به لام نهو خه لکانه بهر بهره توشی دله راوکی بوون له ژیر کاربگری بارو دۆخی شارستانی که دهووری داوون و تهنگی پی هه لچنیوون.

مرۆڤ بهشینه یه کی گشتی حمز ده کات له نیتوان خه لکی دا به ریز بیتت وه پنی باشه همژارتکی به ریز بیتت تا دهوله مندیک بیتت که به ریز بیتت و رقیان لی بیتتومه. به لام نهم همژار بوونهش سنورتکی دیاری کراوی خۆی ههیه. پیوستی نابووری هه ندیک جار پال به مرۆڤهوه دهنیتت بز شکاندنی بهر بهست و ته گه ره کان. له راستی دا نهمهش له نیتو خه لکی دیتهاتی عیراقیدا رویدا. بهر بهره گالته به بهها کۆنه کانیان ده کهن ده ستیان کرد به پسیۆر بوو لهو کارانهی که قازانجی زۆری تیندایه نهمه سه ره رای نهوی

که کز مه‌لنگه به چارنکی سوک سه‌یری ده‌کردن، به‌واتایه‌کی دیکه سه‌روته و سامان یان پین باشته تا خاندانی. نم کاره‌ش له‌سروشتیاندا ده‌بیته هژی بلا‌بوته‌وی که‌مترخمی له ره‌وشته له‌نیوانیاندا.

له زانستی ده‌رون ناسی دا ده‌وتریت (له‌گهر مرؤژ بو‌تریت جاریک کارنکی حرام بکات، لهما لاسانه بز جاری دووم و سن یم نه‌وتوانه بکاتمه). نم ره‌وشته نیستا له‌نیو خه‌لکی دیهاتی عنیراقی دا روده‌دات، به‌تایبستی له‌نیو نه‌وکسانی که‌لم دوا یاندا به‌رو شاره‌کان کتچ ده‌گمن، نه‌وکسانی نیستا به‌رو شاره‌کان کتچ ده‌گمن زورینمن.

نم خه‌لکانه چیژی حرامیان کردوو خوشیان تیی دا دوزیوه‌توه. صبه‌ستم له حلال ده‌چوونه لمر به‌هایانسی که بزبان بجی ماره. وه ههمو قازانچیک که‌به‌دستی ده‌نینن زیاتر پالیان پتوه ده‌نیت بز رچه‌رون به‌نیو حرام دا، تا له‌کوتایدا وایان لی دیت گوی نهدن به‌همورو به‌هکون ونوی یه‌کان. نم وته‌یدیان به‌سردا ده‌سه‌پیت که ده‌نیت: (له‌مردوو رچه‌شته که بی‌بش بوون) واته وازیان له‌به‌هکونه‌کان و به‌ها نوبی یه‌کانیش هیناوه.

پالنه‌ری قازانچ بالی کیشاوه به‌سر ره‌وشتیاندا، به‌لام خه‌لکی دیهات به شتوازتیکی جیاواز لینی تینه‌گمن وه که له بازارگانیک له‌ولاته شارستانی‌کان، بازارگانی شارستانی بازارگانه‌کی له‌سر بنه‌مای رازی‌کردنی کیریار بنیاد ده‌نیت، وه له‌سر نمو پرنسیپه ده‌بروات که

دهلایت: (همیشه کپریار لاسر حقه). چونکه بازرگان دهزانتت که برودی بازرگانی یه کهی لپرازی کردنی کپریاره کانی دایه ور ههروه ها باشی نوابانگی لمنیوانیان دا.

بهلام لهلای خه لکی دینهات پالتنری قازانج هانیان ددهات بو فیل کردن له کپریار و قوستنموه یان بهی گوی دانه داهاتویان. نومان بهوشیویه سهیری کپریار ده کمن ههروه ک چون باویایعی دهشته کیان سهیری نموکسانه یان ده کرد که زوران بازیان له گهل دا ده کردن. وه پیتویسته نومه مان له بیر نه چیت که کپریار هه مان نمو رهوشتمی تیندایه که چون فرۆشیار ههیمتی بویه نم نال و گۆر کردنه شیوی (زوران بازی) ودرده گرتت که هه مره که یان ههول ددهات تیایدا سمرکوتوویت و دل گران ده بیتت نه گمر بهدۆراوی بیتته دهرهه لینی.

نه گه هه مرکستیک بگمیتت به نیتو بازاره کانی عیراق دا نم رسته نوسراوه له دوکانه کاندا ده بینیت (فرۆشراو وهرنا گپرتنموه، قمرز قعدده غهیه، رزقیش لهلای خودارهیه).

من نازام چون خودا بهزی به کمستیک دا دیتنموه که به قمرز شهک نافرۆشیت و فرۆشراو وهرنا گپرتنموه؟؟

نم دهستموارانه نمو چمکهی دهشته کیه تمان بیر ده خاتموه له بارهی رزقنموه. رزق لهلای خوداوه دیت ودرای نموه رازی بوون و توره بوونی کپریار هیهچ گرنگ نی یه. له بازاره کانی عیراق دا ده گمن نی یه نه گمر مقۆ مقۆ رووبدات لمنیوان کپریارو فرۆشیاردا. زۆرجار فرۆشیار نایمیتت واز

لهو قازانجه بهینیت کبه شمشیری مامه له بدهستی هئاره، وه هموره ها کریاری دۆراویش نایمورت به دۆراوی بینهتموه وه له نه نجامدا دهیته هوی زللهو بۆ کس له یه کتروه شاندن.

کاریگری نهم رهوشته تنها له بواری کرین وفرۆشتن دانی یه به لکو همدیک جار بواری پیشه دهستی یه کانیس ده گرتتومه. تو نه گمر بتمورت (خاوهن پیشه یهک) بۆ کارنک به کری بگریت نه گمر چاودیری نه کهیت له کاره کهی دا تمهه لی ده کات یان همول ده دات فیلت لی بکات. نمو همته دۆراوی که له باوبایرانی یهوه بۆی به جی ماوه رنگر دهینت لهوی به شتیوه کهی باش کاره کانی جینه جی بکات. دوا ی نمو گوی ناداته لهوی کهسوتندت بۆ بخوات که له کاره کهیدا دلسۆز بووه بوت!

ون بوون له‌ره‌وشتی شاره‌کان دا

زۆری و ته‌کانی پيشومان له‌باری ون بوو له‌ره‌وشتی ديهاته‌کانی عيراق دا بوو، نه‌وی شایانی ناماژه بۆ کردنه ليره‌دا نه‌ويه که خه‌لکی ديهاته‌کان زۆری دانیشتوان پینک ده‌هیننت. وه ده‌توانین بلین له‌ سدا شمی دانیشتوانی عيراق گوند نشینن یاخود به‌جۆرنک له‌ جۆره‌کانی په‌یوه‌ندیان به‌ ديهاته‌کانی عيراقوه هه‌یه.

نه‌وی ماوه‌توه که‌یلین له‌باری ونبوو له‌ره‌وشتی خه‌لکی شاره‌کان دا. بۆ نه‌وی لهم مه‌به‌سته بگه‌ین پینوسته بگه‌ریننه‌وه بۆ سه‌رده‌می عوسمانی. نمو سه‌رده‌می که عيراق کهوتبووه ژیر باری عوسمانی په‌کانه‌وه تا جنگی جیهانی په‌که‌م ، تانیستاش زۆری خه‌لکی عيراق به‌ یاده‌وه‌ریه‌کان ونه‌وفره‌نگه که‌له به‌هاکۆمه‌لايه‌تی په‌کان بۆ یانبه‌جی ماوه‌ده‌ژین.

بابه‌تی لیکۆلینه‌وه له‌ بارودۆخی شاره‌کانی عيراق له‌سه‌رده‌می عوسمانی بابه‌تیکی ئالۆزو دورودریژه. نیستا ده‌رفه‌تی نه‌وه‌مان نی په‌ رۆبجینه نارویه. لیره‌ دا نه‌ونده به‌سه بلین که خه‌لکی شاره‌کانی

ئەمگات دلتیا نەبوون لەتوانای دەولەت لەپاراستنی گیان و مالیان، لە ئەنجامی ئەوە دا ناچار بوون جوژیک لە (پارچە پارچە) بونی هۆزایەتی دروست بکەن بۆ دوورخستنەوەی تالان و کوشتن لە خۆیان کە ئەو سەردەمە بار بوو. لێرەو هەر گەرەکیکی شار وەک هۆزکی لێهات کە سەرزکیکی تاییەت بە خۆی هەمیت و مێژوویەکی پێر لە شانازی بەپیاوەتی و نازایەتی هەمیت.

بە تێپەر بوونی کات لە عێراق دا کە شەر لەنێوان گەرەکهکانی شارددا هەڵدەگیرسا هەرەوک چۆن شەر لەنێوان هۆزەکانی دیهات و هۆزەکانی بیابان هەڵدەگیرسا. وە ئەگەر کەسێک لە گەرەکیکی دا بکوژرایە بە دەستی کەسی گەرەکیکی تر ئەوا خەلکی گەرەکه کە داوای تۆلە سەندنەویان دەکرد یاخود پەنایان دەبردا بەر کەسێکی شارهزا لە دابونەریتی هۆزایەتی دا.

جوامیری هۆزایەتی لەشاردا گۆزا بۆ جوامیری گەرەک. خەلکی بانگی ڕۆلەمی گەرەکه کە بیان دەکرد بە (ڕۆلەمی لایەنی) خۆمان. وە پینوست بوو لەسەر پیاو کە بەرگری لە (ڕۆلەمی لایەنەکی) خۆی بکات یاخود تۆلەمی بۆ بەسیتتەمۆ ئەگەر سەتم کار بوایە یاخود سەتم لێکراو.

پەروردەکردن ئەم دەمارگیری گەرەکی لەشارەکان دا دووپیات دەکردهو. مندالتان لەکۆڵانەکاندا لەکاتی یاری کردن دا دەمارگیری

گمړه کیان پیاده ده کرد. خوشترین یاری له لایان نموه بوو که مشر له گمړه مندالانی گمړه کیتیکی تر بکمن وریان شکستن. زوربمی و تمی مندالان لمباری نمو پالتموانیمتانه بوو که گمړه که کیان به دست یان هینا بوو بهرامبر گمړه که کانی تر. وه زور مه حال بوو مندالتیک بتوانیت بجیته گمړه کیتیکی تر بهی پاسوانی. مندالانی هر گمړه کیک کومه لیک یان پیک ده هینار په لاماری بینستانه کانیان دده بو دزنی میوه. چیتزکی گموره یان ده بینی لم دزی کرده. چونکه له روانگی نموانوه نممه به لگه یه که بوو بو نازایمتیان. وه زور رق یان له مندالتیک بوو که نه دزی ونه دست درژی بکات. چونکه نمو منداله لاوازه بویه ده کومته ژر باری منداله به هیزه گانه و سوکایمتیان پی ده کرد.

نه گمړ نمو مندالانه گموره بونایه بگه یشتنایمه ناستی پیاره تی بپروانیسی هیزو لاوازی ده یان روانیه ژیان یاخود بپروانیسی پیاره تی وناپیاری، (نوکات خه لکت ده بینی کمپرتزیان له پیاری دست درژی کار ده گرت که دزی له مالتی خه لکی ده کردو خونسی دپرشت و کاتیتیکی درژی له بند یخانه بسمر دبرد).

له هه موو گمړه کیک دا پیوانیک همبورن کمشایان بوون بن به پالتموان. گمړه شانازی پیوه ده کردن له برامبر گمړه که کانی تر. پالتموان خورن ریژترین کس بوو به نیسبت دوزمنی گمړه که کیموه به لام له ههمان کات دا خاوهن شهامت بوو بو هاورن کانی وبو رزلتی گمړه که کی

خوی. هرگمستک پمنای بز بردایه فریای دهگموت. دواى نوره سیتلی خوی
باددها.

پیاونکی بستممن دهناسم لمرژلهکانی نهورى رابردوو. هممووجارتک
لهگهلى دادهنیشم وگوى لهیادهوهریهکانی رۆژانی رابردوی دهگرم. نوره
سهیری نوره گهخانه دهکات کهمببردهمیدا تیندهپهرون ناخ لاسر ناخ
ههلهکیشیت بز نوره رۆژانهی کهمپیار تینی دا پیار بوو پر بهماناکهی،
پیاوانی نوره سردهمه وهک پیاوانی نهم سردهمه نهبوون کهناتوانن
مرشیتکینک سهر بپهن. همموو مراقیان تاشینی سیتل وداهیتانی قزو
دواترش چوون یانه بهدهوری ژنان.

نوره بهناخ و حمسهتهوه دهلتیت (پیاوو مردن) نوره مهبستی لهپیاوان
نوره کسانیه کهدلیان پر بوو له جوامیری وپیاوهتی، هرکه دهنگی یار
معتیان دهبیست لههاورینکهیان یهک سرخهخجریان ههلهکیشا بهبی
نوره له هۆکارهکی بپرسن هر وهک شاعیری دهشتهکی کۆن دهلتیت:

(لهبراکهیان ناپرسن کاتیک پمنایان بز دهبسمن
لهمنا بردنیاندا پیوستیان بهبهلگه هیتانوهه نهمرو)

هاورتییهکم بۆی گتیراموه لهیهکینک لهپیاوانی نوره سردهمه که شووتک
دایان بهسر مالتیک دا هرچی قاپ وپینوستی مالهکه بوو کۆبان

ده کرده‌وه. ژنی ماله که هستی پینکردن به ترسموه کوره‌کمی له‌خمر
 راپیراند و پیتی ووت (هسته‌یارمه‌تی خالزیانت بده بز هه‌لگرتنی نموی
 که‌دزیویانه. سمرده‌ستمی دزه‌کان نم و ته‌یمی بیست فرمانی دا واز
 له‌دزی نمو ژنه بهینن. چونکه دزه‌کان بوونه برای و خالی
 کوره‌کمی) و هرنگه نادرنت له‌یاسای پیاره‌تی رسوارچاکی دا که دزی
 له‌خوشک ورژله‌کانی بکرت.

نهمه‌وه‌شتی پیوانی نمورژانه بو! نهمه نمو و ته‌ییبوو که‌هارپینکهم
 بزوی گیترا‌موره له‌پیروز کردنی پیوانی رابردودا. نمو پیاره‌تی نمو
 که‌سانه‌مان بیر ده‌خاتمه و دزی نمرانی بیر ده‌چیتمه. وه له‌وانه‌یه دزی
 کردنیش یان بمشانازی کردن بچورتینت. چونکه نمو دزیه ناماژویه بز
 نازایه‌تی چونکه ترسنوک ناتوانیت دزی بکات یاخود بدات بمسر
 مالاندا.

رهوشنت له دواساته کانی دا(له گیان دهرچون دا)

نموی که با سمان کرد بارود دؤخی رهوشنت بوو له اشاره کانی عیتراق دا، پیش جهنگی جیهانی یه کم، نمو رزژانمی که عیتراق کهوتبووه ژنر باری دهستلای عوسمانی. وه نکۆلی لهوه ناکم که نم بارو دؤخه دهستی کرد به گۆزان له ژنر کاریگری بارو دؤخی نوی دا. همروه ها نموی که پینویسته دانی پیندا بنیم نمویسه که هه ندیک له بهها کۆنه کان تا ئینتاش ده بنیرین لیرهو لهوی بهتایبهتی لهو ناوچانهی که کاریگری نه بوون به بارود دؤخی نوی. بهشیه یه کی گموره نم کارهش همروا ناسان نی یه چارپۆشی لیبکرتت. بهها کۆمه لایهتیه کان بهشیه یه کی گشتی به ناسانی له دز و دهرونی خه لکی دا نارهوتتوره به کتوپری. نم بههایانه رۆچوون به ناخی نمت دا، گموره له مر مانموی بو ماره یه کی درتژ بهشیه یه کی که کاریگری ده بیت له ناراسته کردنی هه ئس رکموتی مرۆژ دا، سهه رای گۆزانی بارو دؤخی گونجاو بو نم بههایانه.

نموی نمریز بهبازاره کۆنه کانی شاره کانی عیراق دا بگهرت
 خه لکانیک ده بینیت تائیتاش شانازی ده کمن لسه نمر شتواری
 که لسه ده مانی رابردو دا لسه ری راهاتیوون، تائیتاش چایخانه کان
 پرن له وکسانی که قسه ده کمن دهرباری نازوو ترسنوک سهرکو توو
 دۆرو به شتوه یک که له بنه رت دا هیچ جیاوازیه کی نی به له گهل
 باسه کانی ده شته کیهت.

دویان بینین پهیره ست به بیرو باوره ناینیه که یانوه پهیره ست بو نیک
 بهیتر، پیغمبهر و هاوه له کانی یه رز ده کمن یه رز بو نیک بیسنور. وه
 ده ست در لیری ده کمنه سهر همرکستیک که گومانی هه بیته لهرستی
 بیرو باوره که یان یاخود گاته به پیغمبهر و هاوه له کانی بکات. به لام
 له ههمان کاتدا ریزی نمر کهسه ناگرن که لهره شتی دا شو نی
 پیغمبهر و هاوه له کانی بکو نیت. بۆ نمونه نه گهر بیاریک و یستی پابه ند
 بیته به رهوشته کانی پیغمبهران و لاسی نازار به لیبوردن بداته و وه
 خراپه به چاکه نهمه به رهوشتی کستیک لاوز داده نین و به چاو نیک رقی
 لیبون سهیری ده کمن.

دویان بینن کاتیک یه کینک قسه یان بۆ ده کات لهباری ترسی خواداره
 نوا خود اترسیان دهره برن و فرمینسک دهریزن. به لام کاتیک له گهل
 هاوه له کانیان کۆ ده بنه و باس له په لاسارو ده ست دریزه کانیان ده کمن
 و چۆن فیلان له فلانه کهس کرد یاخود چاری فلانه کسین ته قاند.
 وه کاتیک نهمه ده گهر نهمه شانازی ده کمن و پر به ده میان پینه کمن.

نومان پرسيار له سوډى كړدارى هيچ كسينك ناكمن كه كړديتتى. لای نومان گړنگ نمويه بهمه شيوه يهك بيت سرکوتوور بيت. چونكه نومه لای نومان له وروالتمه کانی پیاوډتى يه. نم حالت به ناشکرا دهرده کموتیت لمبابه تی دست درتر سینکسی دا. له وژناوا خه لک ده بینین مامه له له گمل لاده ری سینکسی دا ده کات به جوړینک له سوز، چونکه نمو کسه به منه خوزش داده نین وینوستی به چاره سر هدی. هيچ جیاوازیهک ناکمن له نیوان لاده ری سلبی ولاده ری نیجابی. وه ناشکرایه له مندیك نمتوه پیشکوتووه کان دا زیاتر سرزنه نشی لاده ری نیجابی ده کمن تا لاده ری سلبی، به شيوه يهک لاده ری نیجابی داده نین به وکار و لاده ری سلبی به نه بچام داده نین. به لام لای کسانى نیمه به پینچمانی وژناوا یه کان سهیری نم کاره ده کړت. زیاتر رقیان له لاده ری سلبی یه له کاتیک دا به چاری ریزه وه سهیری لاده ری نیجابی ده کمن. به پیتی تیگه یشتنی نومان لاده ری نیجابی کسی سرکوتووه. هاوار بو نمو کسانى که لم بواره دا دوزاون چونکه له دابو نمرتی نومان دا به سرشوی ده میتیتتوه وه ناورتریت سر به مزیکاتوه بو ماوه یه کی دوردرتر.

نومان بهم روانینه دو فاقیموه سهیری (داوین پیسی) ده کمن. جینگى شانازیه بو پیاو نه گمر له گمل ژنی خه لکی دا "داوین پیسی" بکات، وه جینگى شوروی یه نه گمر یه کینک له ژنه کانی داوین پیسی له گمل کسینکی دیکه دا بکات. وه زور جار ژنان ده کونه ژیر باری نم کاره وه، خه لکی له ده شته کیه تموه بو یان ماوه تموه رق یان له نافرهت بیت و

بیکوژن نه‌گمرگومانیان له‌هه‌لس و‌کهوتی کرد. له‌بهر ئه‌وه کوشتنی نافرەتان له‌عیراق دا بوو‌ته دیارده‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی که جینگه‌ی سه‌رنجه. وه پوژنیک تیناپه‌ریت که‌هه‌والی کوشتنی ژنیک نه‌بیستین بز پاک کرد‌ن‌ه‌وی شه‌رف. دواتر خه‌نجه‌ره خورناویه‌که‌ی ده‌داته ده‌ست پۆلیس.

کورتی ئه‌م باب‌ه‌ته ئه‌وه‌یه که‌وه‌شت له‌عیراق دا هیتشتا له‌ناخی دا هه‌ندیک له‌به‌هاکانی ده‌شته‌کی هه‌لگرتووه له‌پرز گرتن له‌سه‌رکه‌وتن و رق لیبوون له دۆراو. به‌لام ئه‌م به‌هایانه بیکه‌لکن به‌شینه‌یه‌ک که‌له‌ژینگه سه‌ره‌تایه‌که‌یان‌ه‌وه هاتنه ده‌روه‌و فرمانه کۆمه‌لایه‌تی‌یه‌که‌یان له‌ده‌ست دا. به‌لکو ئاراسته‌کردنی هه‌لس و‌کهوتی مایه‌وه وه‌ک گرتیه‌کی ده‌رونی به‌بێ ئه‌وه‌ی هه‌یچ ئامانجیکی هه‌ییت که‌له‌گه‌ل ئه‌م ژینگه نوی یه‌دا بگوتییت.

دواتیبینی یه کان

پیش نهوی بابهته کم کۆتای پی بینم بینوسته همدنیک تیبینی بنوسم
 که پیوستن بۆ بابهته که که چوار تیبینین:

تیبینی یه کم: هرودک پیش تر و تم نم بابهتهم چر کردوه تهوه
 له چوار چیهوی ململانی نیوان دهشته کیهت و شارستانیته. نهوی
 شایانی وه بیر هیتانمویه نم بابهته ناتوانیت هموو بابهته کانی وون بوو
 له سمرچاوه رهوشته کان له خو بگریته. لایمی دیکه هن که له وانیه له
 بابهته گرنگر بن که بهیرم هیتانمویه. بهلام مهبستم له چر کردنهویه
 سمرنج راکیشانتانه بۆ لایه نیک که وای ده بینم پشت گوی خراوه له لایم
 زۆرنک له برا لیکۆلره کۆمه لایهتی یه کان له ولاتانی عمره بی. هیوا
 دارم همل بۆ من یان بۆ لیکۆلهرانی تر بره خسیت بۆ لیکۆلینهوه له روز
 بوو له رهوشته کانی عمره بی دا بهوی که په یوهندی هدی به ململانی
 نایه کان و بیرو باوه ره کان یا خود بهوی که په یوهندی هدی به شارستانیته

رژژناووه که خمریکه دزه دهکاته نیتوو جیهانی عمرهیی وکاررگمیری دهبیت لهکارو بارهکۆمهلایهتی به جۆر بهجۆرهکان دا.

تیبینی درووم: نم لیکۆلینموه من لایفنیك له رهوشتمان بۆدهنوینیت. لهوانهیه خالی نهبیت له پیاههلدان یاخود کم وکوری. وه پاساری ههیش لهم بوارهدا نهویه، لهلایهن لیژنهیی لیکۆلینموهکانی عمرهیی راسپێردراوم کهلیکۆلینموه لهسر "نبوو" له سرچاوه رهوشتیهکان بکم. وه من نهگهر بهم لیکۆلینموهیه رانه سپێردرابامایه نهوا لهوانه بوو نم لیکۆلینموه من شینوازکی تری لهخۆدهگرت وهک لهوهی کهتینستایینیتان. لایفنیکی دیکهمن ههیه نهعمووت سهرنجتانی بۆ راکیشم نهویش نهویه کهمودهسی بهگهوردراگرتنی نهتموهیی تیپهروهوو له جینگه دا سهردهمی توژژینموه له چارهسهره کۆمهلایهتی بهکان و گهران بهشوتن راستی بهکاندا جینگه گرتوهتموه، ههر چهنده تالهرزانی ههیه بۆ مان نهگهر بهردهوام ستایشی خۆمان بکهین ونهتموهکهمن بهباشترین نهتموه دابنیتین و رهوشتیشمان له ههموو رهوشتهکان بهباشتر بزاین. نهگهر نهو نوسراوانه بخوینینموه کهلیکۆلهره رژژناوویهکان دهی نوسن لهسر کم وکوری کۆمهلگاکهیان و وون بوو له رهوشتیان دا دهبینین خراپترین دیارده باس دهکمن. نهو کۆمهلگهیهی که نکۆلی له نهخۆشیهکانی دهکات وهک نهو کهموایه که نهخۆشی دزه بکاته نیتوو سیهکانی ونهعمووت گوی له نامۆژگارهکانی پزیشک بگرت.

تیبینی سټییم: ثم بابهتم تنها بز لیکۆلینموه له کۆمه‌لگی عیراقیم تهرخان کردوو. ده‌ترسم برایام له‌خه‌لکی عیراق لیم زویر بین . واده‌نینم که‌ثم توتۆزینموه‌یم ده‌بیستن بلین کهمن (ده‌ست نه‌نق‌مست) عیراقم نابوو بره‌وه له‌بره‌ده‌م وولاتانی دیکه‌دا. وه‌گران نی یه له‌لام نه‌گه‌ر یه‌کینکیان پیم بلیت: (برا‌که‌م نابوووت بره‌دین!!).

له‌راستی دا من شانازی ده‌که‌م به‌وه‌ی که عیراقیم. به‌لام له‌گه‌مژ نه‌وه‌ش دا له‌لیکۆلینموه‌کاتم دا شوین بیروباوه‌رتکی (صوفیه‌ت) ده‌که‌وم که ده‌لیت: (خوایه نابرومان به‌وه‌ به‌لام عه‌یب و‌عاره‌کاتمان پهره‌ پۆش مه‌که) وه‌ هیوادارم لیکۆله‌وه‌ کۆمه‌لایه‌تیه‌کان له‌ولاتانی دیکه‌ی عه‌ره‌بی له‌سه‌ر ثم پره‌نسیپه‌ برۆن که که‌م کوری کۆمه‌لگه‌که‌یان ب‌خه‌نه‌ روو به‌بی دوو دلی، (چونکه له‌ زانست دا شه‌رم نی یه). گو‌مانم له‌وه‌ نی یه که نه‌گه‌ر لیکۆلینموه‌ بکه‌ین له‌ باروو دۆخی ولاتانی دیکه‌ی عه‌ره‌بی نه‌وه‌نده‌ که‌م و‌کووری و نه‌خۆشی کۆمه‌لایه‌تی ده‌بینین به‌جۆرنک له‌جۆره‌کان هیچی که‌مه‌تر نی یه له‌وه‌ی که له‌عیراق دا بینیمان.

تیبینی چاره‌م: من ثم لیکۆلینموه‌یم تهرخان کردوو بز باسکردنی نه‌خۆشی به‌بی نه‌وه‌ی باس له‌چاره‌ سه‌ر کردن بکه‌ین، چونکه هه‌رکاتینک که زانیمان نه‌وه‌ هه‌رکارانه‌ چین که بوونه‌ته‌ هۆی سه‌ر هه‌لدانی ثم نه‌خۆشی یه کۆمه‌لایه‌تیانه‌ نه‌وه‌ به‌ر په‌رسیاره‌تی چاره‌سه‌ر کردنی ثم نه‌خۆشیانه‌ نه‌که‌وته‌ نه‌سه‌تۆی ده‌وله‌ت، چونکه ده‌وله‌ت ده‌توانیت پلانیکی تۆکه‌مه‌ دابنیت تاوا له‌خه‌لکی بکات که له‌پوری ده‌شته‌کیان له‌ به‌ر به‌چیتمه‌وه‌وو

همولتی داهینانی بهای نوی بدن که شارستانیمتی جیهانی نهمریزی
لهمر داممزراوه.

بؤ نمونه دولعت ده توانیت دهره به گایمتی لمدینهاته کان دا نه هیلیت، وه
لمجیگی دهره به گایمتی خاوه ندریمتی تایبیت بلاو بکاتمه و رتگر بیت
لمبردهم نازاردانی سورخوره کان لمړنگی هارکاری رنکخراوه کان و
قمرزو "سولغمی" کشتو کالی" بمشپوهیکه وا له تاکی دینهاتی بکات که
همست به حمزی دست به سمرراگرتن و سمرکومتوی نه کات که لمبرابردو دا
بؤی به جیما بوو که نیتستا هیچ سودیکی بؤ ژبان نابیت، گرنگی دان
بمبرهم هینان و بده دست هینانی رهوشتی گونجار بؤ خوی تنها
پرنگیه که ده بیتته هوی بده دست هینانی سمر کومتوی و ریز له ژبان دا.

ماموستا حلیم نه جار له کتیبه کمی دا (که لمپوری کومه لایمتی مان و
کاریگری لهمر کشتوکان) ده مان درنیت له باره دیته کمی بچوک له
نریک (معره النعمان) له سوریا، که تینی دا جوتیاران خاوه نی زهرین و بؤ
خویان وه بیری ده هینن. واته خاوه ن داریمتی بچوک تینی دا بلاوه،
له کاتیک دا دینهاته کانی دهورو بیری لمژنر باری پرتمی دهره به گایمتی دا
ده ژین. ماموستا (نه جار) ده لیت کپهوشتی خه لکی نمو دینهاته سرنج
پاده کیشیت بمشپوهیکه که خه لکه کمی به گموریدی و بپرتزی رهوشت
وراستگوی مامه له کردن ده ناسرتن. نهمه سمره پای چالاکیه کانی
دیکه بیان و خوراگری و ناواته کانیان. به لام دانیشوانی دینهاته کانی

دهوروو بیری تریان که هیچ جیوازیان نی یه له ناین و زانست و په گزبان له دانیشتوانی نغو دتهاته به لام رهوشتیان وهک یهک نی یه.

تیغه ناتوانین چاک سازی له رهوشتی خه لکی دا بکهین له ریگی روتاروو ناسوژگار به کانوره همروهک چون پیشینان دهیان کرد. (رهوشت له دایک بوری باروداخنیکی کوهه لایستی یه کفتی دایه، تا نغو بارودوخه گزبان بسمه دانهدیت نغو هیچ هیوا یهک نی یه بز گزبان رهوشت وهک نغوی کده مانهوت). وبمدهش نغو ووتیه راست دهبیت که دهلیت:

ژیانی سررؤ بگوره رهوشتی ده گزبیری

عدلی وهردی... پاشماوهی روناکی له ناو چه رگه‌ی تاریکی عیراقي

"سعد هادی"

عدلی وهردی وای دادنا که کۆمه‌لگه‌ی عیراقي برتی یه له مملانی نی نیوان ده‌شته‌کیه‌ت و شارستانی‌ه‌ت. دواي 13 ساژ له کۆچی دواي عدلی وهردی هیشتا نوبی هاتارو همنووکه‌یی یه جینی گفتوگۆو لینکۆلینه‌وه یه. کتیبینیکی نوی تیشک ده‌خاته سه‌ر نه‌م بیرمه‌نده‌زانیه که توندپه‌وه‌کان گۆزه‌که‌یان هه‌لکه‌مه‌ند دوايی داگیرکردنی نه‌مه‌ریکا له عیراق. عدلی وهردی له‌ماوه‌ی ژبانی دا 1913 - 1995 هه‌ولتی دا شیکارنکی بابه‌تی پیتشکه‌ش بکات له‌سه‌ر کۆمه‌لگه‌ی عیراقي به پشت به‌ستن به‌ سی‌ گریمانه:

1- مملانی نی نیوان ده‌شته‌کی و شارستانی‌ه‌ت.

2- دورفاقیه‌ی که‌سیتی

3- ناسازی کۆمه‌لایه‌تی

عدلی وهردی که له به‌یروت خویندوبه‌تی و دواتر له زانکۆی ته‌که‌سه‌س به‌یه‌کتیک له‌و نوسه‌ره عیراقي یه دادنه‌رتیت که جه‌ماوه‌ری خۆی بووبیت.

نم میژوونوس و زانا کۆمه‌لناسه که به‌بابه‌ته‌کانی به میانهره‌وی ناسراوه، به یه‌کینک له پیتشه‌نگه‌کانی عیلمانیه‌ت له عیراق داده‌نریت. بمرده‌وام جینگه‌ی دیالۆکه له‌نیتوان ناکۆکه‌کان و لایه‌نگه‌کانی دا، میتۆده‌کهی که پشتی ده‌بست به بی‌لایه‌نی له روونکردنه‌وه، راستی یه‌کانی میژوو و رواله‌ته‌کانی ژبانی هارچمخ له‌لایه‌ن رووناکیه‌رانه‌وه، کۆمه‌له‌ی پرسیارینکی ده‌رورژاند سه‌باره‌ت به‌ بنچینه‌کانی دابورنه‌ریت، و کاریگه‌ریه‌کانی له‌سهر بیروبوچوونی تاک و هه‌لسوکۆمه‌ته‌کانی، به‌بێ نه‌وی هیچ وه‌لامینکی ته‌واو پیتشکه‌ش بکات، به‌لام پیاوانی نایینی و سه‌له‌فی یه‌کان، به‌چاری گومانه‌وه سه‌یری نویسینه‌کان و وته‌کانیان ده‌کرد، بمرده‌وام هه‌ولیان ده‌دا بۆ له‌ناوبردنی بیروبوچوونه‌کانی (وه‌ردی). ته‌نانه‌ت هه‌ندیکیان به‌ دژایه‌تیکه‌ری پیه‌وزیه‌کان و گاله‌ته‌کردن و سوکایه‌تی کردن به‌ شته پیه‌وزه‌کانیان ده‌زانی، کتییی (هن وحی العثمانین) که دامه‌زاده‌ی (البلاغ) دیمشق 2007 ده‌ری کردووه، به‌زیادکردنیک داده‌نریت بۆ پاشماوه‌کانی وه‌ردی، که له‌ بلازکردنه‌وه وه‌ستا، له‌ کۆتایی هه‌فتا‌کانی سه‌ده‌ی رابردوودا، دوایی هه‌شت به‌رگ له‌ کتییبه‌ گه‌وره‌کهی کورته‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی له‌ میژووی عیراقی نوی نوسرابوو، نه‌میش دوایی ته‌نگ پته‌هل چینینی له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاته‌وه، چونکه‌ میتۆدی وه‌ردی و شیکاریه‌کانی جیا‌وا‌زبوون له‌ گه‌ل ناراسته‌گشت گه‌ریه‌کهی ده‌سه‌لات دا، جگه‌ له‌هه‌ندیک وتار نه‌بیت لیره و له‌وی خاوه‌نی کتییی (واعه‌زه‌کانی سولتان) (گاله‌ته‌جاریه‌کانی عه‌قلی مرزۆ) له‌دوایی نه‌مانه‌ هیچ کتییینکی

دیکمی بلارنه کرده توره، تنها به بانگمشه کردنی بز نویسی یاد وهریه خیراکانی. به لام نوانیش بلارنه کراوه دواپی کوزپی وهردی له گمَل کتیبیکی دیکه که دیار نهما به نوانیشانی (سروشستی مرزۆ).

کتیبی (من وحی الثمانین) پیشکش ده کات که لیکۆلینموه و توژی لسمر کرده. یه کیتک له قوتایه کانی وهردی به ناوی (سلام شماعه) لیکۆلینموه لهباری نهر کتیه کرده. بیره بنه رتیه کانی وهردی له زنجیره یه گفتوگۆ بینک هاتوره. نم رۆژنامه نوسه عیراقی یه هر خوی پرسیاره کانی کردوه و خویشی وهلامی داونه توره. له سرتایی سالی 1990 له یه کیتک له رۆژنامه کانی عیراقی له یه کیتک له بابته کان دا ناماژی بز ده کات به نوانیشانی. پاشماوی سمرده می تاریکی. به لام کیشمی سره کی له گمَل زۆرنک له هاوشیوه کانی که پنهوی ده نالتینن نمویه که رتاریتزه رهوانبیتزه کان خویان همل ده قورتینه نار هه صوره بابته تیک که هیچی له باره وه نازانن. چه کینکی کاریگه یان به ده ستمویه که نهریش (چه کینکی بریقهداره) ده ست ده کمن به ره خنه گرتن له چه مکه نونیه کان. و کۆمه لیک به لکمو و ره خنه ده هیننموه. پشتگیری له بیرو بۆ چونه کان یان ده کات. (شماع) باس له میزگردیک ده کات که نه خچام دراره له نیتوان عملی وهردی و هندیک له پیاوه تاینیه کان که ره خنه یان له وهردی گرتوه دواپی بلا و بونموه کتیبی (واعزه کانی سولتان) کار گه یشته نموه که به لادهریان تۆمهت بارکرد. وهردی له میزگردی دا به دور و درژی قسمی کرد و دواتر گه رایه وه بز ماله کمه. به پالپشتی

پاسهوانان، لغترسی نهوی نهوک توشی دهستدرئژی ببینت، وهردی لهماهان بھشی واعزھکانی سولتان دا، وا دهینیت که سردهمی تاریکی شھس سدهی خیاندوه و بهخراپترین سردهم دادهنیت که عیراقی پی دا تی پبروه. به ههموو شو میژوره دوروو درئزه لهبارھ دابران له شارستانیهت واتھ (عیرق لھمیانهی شو شھس سدهییدا لھشارستانیهت دابرابوو). وهردی، بھردهوام دهینت، که بهھا و داب نھرتهکۆمهلایهتی یهکان، که تینی دا بلاو بووتهمه، به کوت و پری ون نهبوون، بهلکوو کاریگریان ههموو بز سردهمینک که ساوهکهی کهم نهبووه، لهبعشیتی دیکهدا بهناوی دوو فاقیهتی کسمیتی، عهلی وهردی، وادهینیت که بابتهی دووفاقی خراب لی تینگهیشتنه، شم دووفاقیهش تنها لهناو عیراقیهکان دا نی یه، بهلکو لهناو ههموو کۆمهلگاگان دا بوونی هدیه، بهلام نممه بهینی بارودزخهکان جیاوازه، له کۆمهلگهیهک دا شم دووفاقیه دروست دهینت که دوو جزو رژنمی بههایی ورهھی جیاوازی تینداینیت، لم کاتمدا تاک دور جزو ههلسوکوتی کۆمهلایهتی جیاوازی پی دهگات، یهکیتیان پالی پتوه دهنیت بز ریزگرتن له رهوشتنکی دیاری کرار، و رژنمهکهی دیکهش پالی پتوه دهنیت بز رهوشتنک جیاوازه لهی دیکه، تاک له ژبانئ دا دوو جزو ههلسوکوتی جیاوازی هدیه که هستی پیناکرنت، بهلام سهبارت به ململانینی دهشتهکی و شارستانیهت عهلی وهردی وایی دادهنیت که کۆمهلگهی عیراقی دهرهتهجمی شو ململانئ یه.

وایی ده‌بیینت همر کۆمه‌لگه‌یه‌ک له کۆتایی دا دهره‌ته‌نجامی نهر
کۆمه‌لگه‌یه که پیتی دا تینه‌پهرت، که کۆنترین گهمارۆی بینیه له
میترووی مرۆژ دا.

عیراق ده‌که‌رته سمر بیابانیک که پره له هۆزی ده‌شته‌کی، نهم هۆزانه
راها‌تبورن دزه بکه‌نه نار عیراق، همرجاره که عیراق دا‌براییت له
شارستانی‌هت، بۆ نه‌وهی ده‌شته‌کی‌هتی به‌سردا به‌سپینرت، بۆ وه‌لام
دانوهی نهر که‌سانه‌ی که تاوانباریان کرده، به‌جه‌ختکردنه‌وه له‌سمر،
لاینه خراپه‌کان، له وه‌لام دا وهردی ده‌لێت، (که‌ تنه‌ها نهر نی یه به‌لکرو
باری ههمور لیکۆل‌ه‌وه‌که‌نه له جیهان دا، کاتیک لیکۆل‌ینه‌وه ده‌که‌ن له
کیشه‌ی کۆمه‌لگه‌کانیان)، ههموه‌ها مهرجی میتۆدی زانستی و‌ای‌نویست
ده‌کات، ههموه‌ک و دیاره له کتیبی (هن وحی الثمانین) وه‌ک چار
پیاخشانده‌یه‌که، که به‌ گرنگترین نهر بابه‌تانه‌ی که وهردی گرنگی پێ
داوه له‌ماوه‌ی سی سالی ته‌مه‌نی دا وه‌ک بیرمه‌ندیک و مرۆقیک و
لیکۆل‌ه‌وه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی، که نهم کتیبه‌ی زیاتر له دوا وه‌سته‌یه‌کانی
ده‌چیت، له سایه‌ی نویسه‌کانی که نه‌ی و‌تراه بلاویان بکاتمه‌وه له‌ماوه‌ی
سالانی ده‌سه‌لاتداری به‌عس دا، باسی به‌وه‌ بابه‌ته بنه‌ره‌تیه‌کانی بۆ
هارپێکان و موریده‌کانی ده‌کرد، که‌که‌س نازانیت نهر بابه‌تانه له‌کۆرتن،
نه‌گهر وهردی، به‌رده‌وام توشی تیرۆری مه‌عنه‌وه‌ی بوینت نهر له‌ دوا‌یی
داگیرکردنی نه‌مهریکا توشی تیرۆرنکی دیکه بووه‌وه له‌ جۆرنکی
دیکه، که‌ گۆره‌که‌ی هه‌لکه‌نرایه‌وه له‌گه‌ل کۆمه‌لێک له‌ گۆره‌کانی رۆله‌کانی

تری عیراق. کاتیک یه کتیک لمریکخواوه ناینیه کان دهستی گرت بسمیر
 مقاصی (برانا) نمو شونیمی که وردی نیژرابوو پیاوانی تاریکی لهم
 بیرمهنده گموره یه خۆش نمبورن درایی مردنیشی، تا نینتا وشه کانی
 کاریگری ههیه لسمیران رهک چۆن وردی به لگه یهک بوو، لسمیر
 سهرده مه نه خۆشه کئی ولاته کئی.

دانیپندانانه کانی علی ووردی

نم چارپینکومتنی عملی ووردی له یه کینک له مالپیره کانی عیراکی
یهوه وهرگیراوه،

ععلی ووردی بیرمه نندیک و زانایه کی گوره دیاره، چالاکی هزری له
سیه کانی تمه نیهوه دهستی پی کرده، که پشت به شیکاری ده بستیت بز
بنیادنانی کومه لگمی عمره بی به شینویه کی گشتی و کومه لگمی عیراکی
به شینویه کی تایه تی. فه لسه فه کی لسه ناسان کرده و بابه تیانه یه
دهه بستیت، هر له مندالیهوه شهیدای زانستی کومه لئاسی بووه،

داداده نیت زانستی کومه لئاسی تانستاش نهیتوانیوه له سروشتی
مرزقه تینگیات لسه شینوه راسته قینه کی.

نوسینه کانی ووردی مشتمرینکی زوری ورزاندوه له ناوه نده
رژشیری و کومه لایه تی یه کاندای و نوز نوسراری دهرچوره گرننگ
ترینیان کورته یه کی کومه لایه تی یه له میژووی عیراکی نوی له
هشت بهرگ دا، نم کتیبانه فرژشیکی جه ماوه ری زوریان هه یه و
هه نندیکیان وهرگیراونه ته سمر زمانه کانی (نه لمانی، نیسپانی،

فارسی و پۆلهندی و هیتد) نمو که سایه تیکی و روژتیره بۆ
 مشهور، نهونده بمه که دوانزه کتیب ده چوره بۆ وه لامدانوهی
 بیو بۆ چوونه کان و شیکاریه کانی و هردی. نهمش کارنکی ده گمغه.
 کمایه تی یه ساده بیه کوی و رۆحه گه نجانه کوی و (ابی الحیانی
 التوحیدی) مان بیه ده خاتمه لسه مرده میک که شارستانیه تی
 عهوه بی لهو پیری گمشه مندندا بسوه. عهلی و هردی خمی ههفتار
 پینج سالی خۆی هه لگرتوه. نم گه تو گزی می که پینش سی سال
 له موبه ر نه نجام داده له گه لی دا، تیشک ده خاتمه سر بۆ چوونه کانی
 کۆچکردو عهلی و هردی.

پرسیار: بۆ ماوهی ده سال تو له شانۆی فیکری دووریت زۆریش و تراوه
 له بارهی نهودوره پهریزیمهوه. له م کۆتایهش دا زانیومه خۆت
 دووره پهریزکردوه، بۆ نویسی کتیبیکی نوی له بارهی سروشتی مرزۆ.
 من نهونده که پیشه کهت و نارامیه کهت لسه نوی ناسنام سهیرم لی
 دیت که کتیبه نوی یه کهت نهونده دوو ابکویت که زۆرتک له
 خۆتیره کانت، به تاسوه چاوه رتی بلا بو نهوهی کتیبه کهتن نایا ده کرت
 هۆکاره کانی نم دوو کهوتنه مان بۆ روون بکه یتهوه؟

وه لام- نایشارمهوه من زیاتر له پینج ساله خهیرکی نم کتیبم، له
 بهر دوو هۆکار نم کتیبه دوو کهوتوه، یه که میان گهوهی ته مه نم و
 لازای ته ندروستیمه به شیوه یه که ناتوانم زیاتر له کاتژمیرنک یان دوو
 کاتژمیر له رۆژنک دا کار بکه م، به لام هۆکاری دووه قورسی بابه ته که یه

شاراره نی یه لات که سرورشتی مرؤژ قورسترین بابعتی دهرونی کومه لایعتی یه نه گمر لهه موویان قورستر نه بیت، چونکه بابعتیکه همتابلیت نالوزه، لهراستی دا تا بچمه ناو لیکولینه کومه هست ده کم هینشتا لهسره تای رینگه کم دا، همر جارتک له لایه نیتیکی توتیرنومه که ده کولمومه و لهو کاتمه چندين لایه نی دیکه دهرده کموت که پتورستیان به لیکولینه همره ی سرورشتی مرؤی دا هیه. چندين گرمانه ده رکموتوه همره ک له چندين لیکولینه ی پتورستاردا بلاوسکردونه تموه، و دان بهوده ده نیم که هست ده کم بی توانام له بهرامبر نهم لیکولینه و گرممانه دا چونکه لهو پیری قورسی دان، مهحاله له ههموو گرممانه کان و لیکولینه کان تیبه گین. سهرپایی نموش همدتیک لهو گرممانه، له گمل بیروبوچورونه کانی لیکولنومه دا وهک یهک نیه، لیره دا نازانیت لیکولنومه سود له چ گرممانه یهک وهرگرت، و چ گرممانه یهک پشتگوی بخات، همره ها پتورسته نموه شمان لهیرونه چیت که نمو زانستانه ی لهسرورشتی مرؤژ ده کولنومه وهک زانستی دهرن ناسی و کومه لئاسی نموانه لهو زانسته زور نوتانمن که بهشیتوهی می تودی و زانستی وهرنه گیراون، تنها ماوهی سهده یهک یان که مینک زیاتر نه بیت، ده توانین بلین که نهم زانسته نوی یانه له بنیادانانان، لهبرنومه هرچی گرممانه لیکولینه ی نمو زانستانه هیه جیاوازن، یان ناکوکن. بهینی توانا هملم داوه لیکولینه ی لهسر نمو گرممانه جیاوازانه بکم که لهم بابعتدان. بهلام توانام سنورداره، همره ها په یوه ندیم له گمل ناوهنده

زانستیه‌کانی دهرهه سنورداره همره‌ها نموی پالی پینونه‌نام که بوردو‌واصیم لسمر لیکۆلینموی سروشتی مرۆڤ بلارپورنموی نمو چممکه هه‌لانه بور سبهارهت بهم سروشته بوون. نمو چممکه‌نمش له رابردوودا بۆمان به‌جی ماون و زیانیتکی زۆریان لیتدارین له‌باره‌ی دهرونی کۆمه‌لایمتی یهوه، و تا نیستاش زۆرێک له رۆشنی‌بران و کسانێ نەخۆتنده‌وار نمو چممکه‌نانه‌ نالووگۆر پی ده‌کمن و کاریگه‌ری‌بوون بۆیان له په‌یوه‌ندیه کۆمه‌لایه‌تیه‌کانیان به‌بی نموی بزانی چ هه‌له‌یه‌کی تیندایه یان کاریگه‌ری نمو زیانانه بزانی له نه‌نجام دا.

پرسیار: نایا ده‌کرتت چمند چممکه‌نکی هه‌له و کم و کورت پینشکه‌ش بکه‌یت، له‌کاتێک دا تو ده‌زانیت که نموی نیمه له بازوودۆختکی جیا‌وازا ژیاره، که نهمش ده‌بیتته هۆی نموی که به‌عه‌قلیه‌تیکي جیا‌واز بۆین بۆچوونی تو لهم باره‌یهوه چی یه؟

وه‌لام: لیره‌دا ده‌رفه‌ت نی یه بۆ ژماردنی نمو چممکه‌نانه تهنه‌ا دوو نمونه ده‌هینینموه. یه‌کێک لهم چممکه‌نانه ناری ده‌نیتن عه‌قلانیه‌ت، سه‌به‌ستمان له‌وه‌یه که (مرۆڤ ناژه‌لنکی عاقله و به‌وه‌ له‌سوکموتی به‌پیتی عاقلی وه‌وشمهنی و لۆژیکي، ساغه، نه‌گه‌ر بمانه‌وتت مرۆڤنیک قایل بکه‌ین به‌ گۆرینی به‌وه‌باره‌یه‌که‌ی، ده‌بیتت به‌لگه‌ی عه‌قلی به‌هینینموه که پیتی قایل بیتت تا به‌وه‌باره‌یه‌که‌ی بگۆریتت، نه‌گه‌ر نموی نه‌کردت نمو دياره مرۆڤنیکي نینکار یان توندپه‌وه، لهم حالته‌دا ده‌بیتت نمو کسه‌ سزا

بدرنت، به لام چهصکی دروه میان برتی یه لهوره نسیپی که ده لیت،) هرکس هولبدات ده گات به مبهستی) به واتایی نوهی همورو مرؤتیک ده توانیت بگاته نوه ناستی سرکوتن که مبهستیتهتی، نوهش تنها، به هولدان و خباتکردن ده بیت، چونکه رینگه لهبرده می دا کراویه وهک نوه پننده باوهی که ده لیت: (هرکس به رینگه یهک دا بروات ده گاته جی) هرکس هول بدات بدهستی ده هینیت. یان هرکس داوایی بهرزی بکات دیاره شوغونی کیشاره، یاخود نازیتمی پیوان شاخه کان ده لمرزتنن، رینگام پی بده جیا اوزم له گه لیت له م دو بوچورندها، عهقلانیهت تایبه تمندیه که که مرؤتی هوشمندی پی جیا ده کرتنوه، به لام، پره نسیپی نوهی که هول بدات ده گات به مبهستی، واتایی نوهیه که لسهر تاک پتویسته به تایبتهتی نوه کسانهی که له چینی کرتکار یا خود نوه کسانهی که بژتویان سنورداره، پتویسته کار بکن بژ نوهی شونیتکی بهرزیان هینیت له کومه لگه دا، تا بگاته ناستیکی بهرز له کومه لگه دا، گواهیده ری زورمان هیده که نوه دووپات ده که نوه، که رؤللی همژاران گه شتونته بهرترین ناست له ده سلات دا، روانینی نوی راداده نیت که عهقلی مرؤی لایمنداره به سررشتی خوی، عهقلی مرؤ سنورداره، نم روانینش پیچمانهی روانینی فله سفی کزنه که متمانه یه کی ره های به عهقل همبور، زیاد له پتویست ریزی له عهقل ده گرت. نیمه نکؤلی له ونه کین که عهقل، نامیرتکی گموره یه که

خودا به مرزؤی به خشى وه. مرزؤ له ناژه له گانی تر جیاده کاتموه. به لام که نیعه دان بهودا دنین پینویسته نموه مان له بیر نهچیت، که عهقل سنورنکی دیاری کراری ههیه و له چوارچینوی نمو سنورداره. عهقل ززر گمورهیه. به لام لهدره وهی نمو سنوره عهقل هیچی پی ناکریت. نه گمر دووکس گفتوگۆیه بگمن لاسر رایهک. نمو ززر ده گمنه نمو گفتوگۆیه کوتایی پی بیت، به قایل بوونی یه کینک یان به لگهی نمو کسه یان، که ززر به هیز و ناشکرایه. به روانینی نومی تریان. به لگه گانی بی نرخ و نادیارن یان به روانینی نومی تریان به لگه کان قایلکمر نین. همره که یان روانینی خوی ههیه بز ههموو کاروباره کان، له رینی نمو چوارچینوه. که هۆکاره نمسته کان. دایان رشتوون به دوری بیر کردنموه دا، تو به لگه کهت. به لایی خۆتموه وهک خۆری پۆژی نیوه پۆ رایه. به لام نازانیت که بهرامبهره کهت کویره یا خود له ژورنکی تاریک دایه. یان چوار چینوه فکریه کهی وایی لینکرده بروانیتته نمو ناراسته یی که هیچ خۆری تی دا نی یه نمو چوارچینوهش دا له قورنانی پیرۆزا هاتوه (انها لاتعمی الالبصار ولكنها تعمی القلوب التی فی الصدور) وتهیه کی تری خوی گموره (ان اکثرهم لا یعقلون)

ئبیتت نموه بجهینه بهرچاومان کاتیک ده مانمۆیت مامه له له گمئل خۆمان دا ده کهین همۆن بدهین خۆمان قایل بکهین به بۆچونیتک له

بوجودنه‌کان، نو کسه‌ی که مامه‌له له‌گمل خه‌لکی دا ده‌کات، به پیتی نموی نو کسانه زور ژیرن، له‌وانه‌یه له ژبانی وژژانه‌یان دا شکست به‌نیتیت، وه نم شکسته ده‌خاته نمستوی خه‌لکی* که له‌برامبیری دا نه‌نجامی ده‌دن، به‌لام نو له هممووکمهس زیاتر شایه‌نی سرزه‌نشت کردنه.

پرسیار: تو ده‌نیتیت هۆکاری نمستی هه‌یه، کار ده‌کاته سر بیرکردنموی مرۆڤه‌ بشینه‌یه‌ک پی یان نازانیت نو هۆکارانه کامانن، وه چۆن هه‌ریه‌که‌یان کار ده‌کاته سر بیرکردنموی مرۆڤه‌؟

وه‌لام: هۆکاره نمستی یه کاریگه‌ره‌کان، له‌بیرکردنموی مرۆڤه‌ دا زۆرن، باس له‌مانه‌یان ده‌که‌ین.

- که له‌سپورره به‌جیماره‌کان: مه‌بستم له‌و که‌له‌پورانیه که له زاراوه‌ی کۆمه‌لناسی دا هاتوه، نو کۆمه‌له‌ بیروباوه‌ر و به‌ها و ته‌قالید و قسه‌ باوانی که له کۆمه‌ل گه‌یه‌کی دیاری کراودا هه‌یه، که کۆمه‌لگه‌کانی دیکه‌ی پی جیا ده‌کرتموه، هممو کۆمه‌لگه‌یه‌کیش که‌له‌پورنکی تایبه‌تی به‌خۆی هه‌یه، زانایی کۆمه‌لناسی (سیمس) له کتیه‌که‌ی دا دابونه‌رتی کۆمه‌لگا‌کان ده‌نیتیت: دابونه‌رتیه میلیه‌کان ده‌توانن هممووشتی‌ک به‌ ناراستی جوانی و باشه‌ بمرن یان به‌ به‌پیتچمانوه‌ به‌ره‌و ناراستی خراپی بمرن. که نممه‌ش یه‌کیتکه له هه‌لسووکموته کۆمه‌لایه‌تی یه‌کان، بیه‌ویت تینکه‌لی و مامه‌له له‌گمل

ده‌دات و باشه له‌گه‌ئێ دا، به‌لام نایببیت، نه‌گهر کێ به‌رکینی له‌گه‌ئێدا بکات، له‌ پێشه‌یه‌ک دا یان له‌ پایه‌یه‌کی کۆمه‌لایه‌تی دا، واته‌ به‌شێوه‌یه‌ک پرانیینی له‌ باشه‌وه‌ ده‌گۆرێت بۆ روانینیکی رۆق لیبوونه‌وه‌وه‌، وه‌کاتیک باشه‌کانی بۆ خراپه‌ ده‌گۆرێن، له‌کاتیک دا که‌ پێشتر که‌مه‌روکوورته‌کانی گۆرابوون بۆ باشه‌، نیحامی شافعی له‌ دێره‌ شیعریکی به‌ناربانگی دا ده‌لیت:

چاروی رازیبوون له‌ هه‌مه‌رو که‌مه‌رو کوورته‌یک چارپێوشی ده‌کات
هه‌روه‌ک چاروی تووپی که‌مه‌رو کوورته‌یکان ده‌خاته‌ روو

- نهمزموونی به‌رو و بۆچوونه‌کان و هه‌نوکه‌یه‌کان: مرۆڤ به‌ نهمزموونیکێ تراژیدی یا خود خۆش تسی ده‌په‌رێت به‌رامبه‌ر به‌کارێک له‌ کاره‌کان که‌وا نمو رووداو به‌ر ده‌چیتسه‌وه‌ به‌لام، یاده‌وه‌ری له‌ نه‌ستی دا به‌ شاره‌وه‌ی ده‌مینیته‌سه‌وه‌، وه‌ نه‌گهر که‌مێک یاخود شتیکی بیینی نمو رووداو به‌ر ده‌خاته‌سه‌وه‌، نمو هه‌ست به‌ تووپی یاخود هه‌ست به‌خۆشی ده‌کات، بۆیه‌ زۆر جار نهمه‌ کار ده‌کاته‌ سه‌ر به‌رکردنه‌وه‌ی مرۆڤ به‌رامبه‌ر به‌ راو بۆچوون و ناراسته‌ پۆشنجیرییه‌ سیاسیه‌کان، به‌لام نهمزموونی هه‌نوکه‌یی، هه‌ستکردنی مرۆڤه‌ به‌ به‌بوونی خۆی، یان خود هه‌ستکردنه‌ به‌ نه‌وی دی، (من) پووی به‌وه‌ی که‌سیه‌تی، هه‌مه‌رو مرۆڤێک هه‌میشه‌ هه‌ول ده‌دات، بۆ

کسانی مامناوهندیشمان ههیه. پیرست ناکات بلین که زیره که کاروباره کان دهگات بهشینویه کی جیاواز له گهمژه، زۆرجار ئهو کهمی سرکهوتوو له زیره کی دا، ههست دهگات له خه لکموه نزیکه و ناتوانیت کسانی دیکه بهراستی قایل بکات و کینشی خه لکی دینیت بهسر خۆی دا، بههۆی جیاواز بوونی بیرکردنموه کانی له خه لکی خه لکان رقیان لینی ده بیت، یا خود ئهوی دهوتریت لهباره ی پله کانی زیره کی یهوه، لهباره ی پله کانی شیتی یهوه دهوتریت، (خه لکی ههموویان شیتن بهلام جیاوازیان له پله کانی شیتی دا ههیه)، ئهو کهمی که زۆر شیتی تیندا ههیه لاوازه، خه لک ده توانیت تو بهی خۆی دهسته مز بکات و دهستی بهسردا بگرت بهلام ئهو کسانمی که نینه، به ناقلیان داده نین لهراستی دا نهمانه عاقلی تموار نین به لک و ههیه که یان کم و کورتیه که له عهقلیان دا ههیه که وایی لینه گات به جیاوازی له کاروباره کان بگات له خه لکانی دیکه.

- من و منیتی.

پرسیار: نینه دهزانین که گرمانهی نوی بو لیکۆلینهوی سروشی مرۆژ و داده نیت که (من) بهوی کهمیتی مرۆژه، لهم حالتدا چۆن شیکاری جیاوازی ده کهین له نینوان من و خۆ بهرستی دا؟

وهلام: منیهتی وهک خۆ بهرستی وایه، ده درته پال (من). بهلام جیاوازیه که له واتاکمی دا ههیه له نینوانیان دا ئهو واتایمی که له نینوان خه لکی دا نالوو گۆزی پی ده کرت، لهباره ی خۆ بهرستی یهوه ئهویه که وا

و عارت بمراد بیت) تاووک نیستاش نم پهنده باره و کاریگری کی
 زوری همیه له کومه لگمی دهشته کی دا، و اتاکی نمویه که دهشته کی حمز
 دهکات بیچیتته نار ناگر له رژی دواي دا نهک شوروی بیت بمری دا
 لمدونیا دا...

(منیمتی) لمرژو دا هر لمره تاي مندالی یوه دهرده کمریت،
 نیشانه کانی دهرکمرتی له مندالی دا نمویه که خوشحالی تی دا
 دهرده کمریت کاتیک ستایشی دهکیت، هررهک چون توره دهیت کاتیک
 سرزه نشتی دهکیت . نیمه ده تانین را لمدنل بکین همموو کاریک
 بکات که داوی لی بکین تنها به ستایش کردن و هاندانی. نموی
 جینگی تینینی یه مندال زور همستیاره برامبر به مندالی هاوشیوی
 خوی، لوانه نتوانین ستایشی مندالیک بکین به ناماده بوونی یا خود
 له گه لی دا پیبکمنین، پشتگوی خستی (من) یمتی له مندال دا، زورجار
 دهیتته هوی دروستبوونی گرنی دهرونی، له لایی خه لکان له کومه لگمی
 نیمه دا راهاتوون له گه ل مندالی بچوک لمبرده مندالی گموره تر له
 خوی، نیمه نازانین ریژی نم نازاره قولی که مندال همستی پی دهکات
 له نه بامی نیویاری کردنه دا. زورجار منداهانی خیزان دلخوش دهن به
 له دایک بوونی مندالیک نوئی له دهری کوده بنموه و پینده کمنن به
 ناماده بوونی براکانی تری که لمو گموره ترن، نمو کاریگریه خراپه
 پشتگوی دهخن که لمار دهرونیان دا پروده دات، له کاتیک دا

مندالەکانی تر هەست بە (نێرە) دەکەن، لە وانەیە هەلێک بقرۆنمە بۆ تۆلەسەندنمە لە مندالەکە بەی نەوی مەبەستیان بێت یا خود هەستی پێ بکەن، مندالانی نێمە لە کۆلانەکان دا یاری دەکەن، کە (من) بەتیاان نەشوئما دەکات لەسەر بنچینەی شانازیکردن بە بەباهاکانی کۆلان لەسەر کەوتن و دەستدرژیکردن و دزی کردن، نەمەش هۆکارێکە لە هۆکارەکانی نەشوئماکردنی (دووقایمەتی کەسبەتی) لەهەندیکیان دا، بەلام، (نیرگزیەت) بریتی یە لە خۆشەویستی خود و شتیکی دیکە!

پرسیار: پاریزەرانی زمانی عەرەبی و بانگەشەکەرانێ بۆ بەکارهێنانی بەشێوەیەکی بەرەوام تۆمەتبارت دەکەن، بەلازای شێواز و کەمی ڕەچاوکردنی ڕیزمان بەتایبەتی لە (نحو) و دارشتن دا، ناشکرایە کە تۆ شارێکی (نازین) یت دروستکردووە و قوتابخانەی تەقلیدی تێدا یە، لە زانستە جۆرەجۆرەکان دەکۆلنمە وەك (نحو والصرف اللفظة العربية). بۆچی دوو کەوتووینمە و ناکۆک بووی؟ بیڕوایی تۆ لەبارەی زمانمە چی؟

وەلام: زمان، بەچەمکە شارستانی یەتە نونکە، هۆکارێکە بۆ نامانجی زیادەڕەوی ئەگەر بلێن ئەو کەسانە هەول دەدەن بۆ پێرۆزکردنی زمانە کە بیان و هینشتنمەوی وەك شێوازە کۆنەکە، ئەوانە زیان بەنەتمە کە بیان دەگەینن، بەشێوەیەك کە بێ ناگان لەو زمانە، کەسێکی

شارهزا له (غو) دا پتی وتم، سې یه کی ریزمانی (غو) که له قوتابخانه کلمان دا ده خو نرت ده کرت هه لپوه شینرتتوه، نایته هو ی هیچ زانیکیش، عمره به پیشینه کان هیچ شارهزایان نمبوو له ریزمانه نالوزیایان له روتی رۆزانه یان دا، به کاریان نده هیتا، نم ریزمانه سروشتی و گونجونی یه، نموان شارهزایان هه بوایه له ریزمان دا، له کاتیک دا نم زمانه یان به سروشتی خو یان قسه یان پی ده کرد به بی ده ستکار کردنی زمان.

ده توانین ریزمانی (غو) بچونین به ریزمانی (الفقه) که فقی کان گشه یان پی داوه. نیمه ده زانین که پیغمبر (د خ) چند زانیاریه کی کمی داوه له باره ی (تارهت گرتن) یا خود (پاکو خاړینی) و دست نوژ و رۆژ و حج کردن، به لام فقیکان هاتن نم بیو بچوونانه یان گشه پی دا به شیوازتک زور قورسه که مرۆژ بتوانیت به وردی جی به جی یان بکات، نه وی بیویت شوین نم بچوونانه بکمرت توشی دلخواکی دهیت، نه وی کتیه گوره کان بخونیتتوه که فقیه کان نویسیانتموه له باره ی پاک و خاړینی یوه، تنها نم بابهته وک ده ریایه کی بی بن وایه، نمم بوو (شیخ عبده له میسر و سید موحسن الامین) له شام، دژی نم بیو بچوونانه وه ستانوه.

عه‌لی وه‌ردی... ده‌نگی‌کی راسته‌قینه بیرمه‌ندیکه پرسیاری ناساند به ده‌سه‌لات وناین!!

له‌سالی 1958 به‌سه‌ردانیتک بۆلای نی‌مام مو‌حسین، (وه‌ردی) پرس‌یاری ده‌کرد له (م‌جته‌دی) گه‌وره بۆ ه‌ارپه‌ته‌تی کردنی محمد سعید نه‌لمه‌بویی له جه‌نگی جمه‌اوهری دا له به‌سه‌ره دوایی جه‌نگی یه‌که‌م، (وه‌ردی) پرس‌یاری لی ده‌کرد و نه‌ویش خۆی لی ده‌رباز ده‌کرد تا کاتژمیتری دیار‌بک‌راوی ته‌واو بو له وگفتوگۆیه‌وه محمد سعیدی ناسی. (وه‌ردی) پرس‌یار که‌م بو نه‌ه روون که‌ره‌وه، پرس‌یاروو روون که‌رد نه‌وه‌ی گۆزی هه‌روه‌ک پینی وتم نایا پرس‌یارو روون که‌رد نه‌وه چین؟ گوتم: پرس‌یار هه‌تزه روون که‌رد نه‌وه لاوازه، له پرس‌یاردا یاده‌وه‌ری ده‌بزوئیتیت و شته شاره‌وه‌کان ده‌که‌ونه به‌رده‌ست، به‌لام له‌رون که‌رد نه‌وه‌دا تۆ قوتابیت نه‌ک مامۆستا.

گوتم مامۆستا تۆ می‌تروو نوس نیت. دوایی نه‌وه زانیم که وه‌ردی کتیبه‌کانی داده‌نیتت له‌رنه‌گی پرس‌یار که‌رد نه‌وه که ناوه‌رۆکه‌کان

ده جولینیت، (سوکرات) سامانه روتیه کئی له کومه له پرسیار تکمه وهرگرت که ناراستمی قوتاییه کانی ده کرت.

(وردی) اش بدهمان شیوازی (سوکرات) هاته ناومه یدانموه ودهستی کرد به پرسیار کردن له خه لکی کرد سبارت بهنو روداوانی که لسه رده میانه و روی داوه. نه گمر گومانی له وه لاهی پرسیار تک همبویه بشینوازی کی تر پرسیاره کئی دووباره ده کرده وهر گومانه کئی ده رده ریموه. سی یه کی نویسنه کانی وردی لهم شینوازدن گومان و پرسیار و جولانموی همناری ناوه، سروشتی عیراقی وه لاهی شتی گزنگ ناداتموه نه گمر یاده وهریه کانی نمبزوینی. زانستی کومه لایه تی که وردی تایه تمه ندبوو تیی دا هر لسه رده تایی دامعزاندنی یهوه، دوی گوزینی شینوازه کانی پرسیار گومانی له هممو وه لامیک دا ده کرد. بعبی لایه نی لمنیشاندانی وه لامه کان، بهلام رزلی وردی بشینوازتک بوو که شینوازی هممو بیرممنده کان بوو، پروداوه کان ده خورتیتموه، ده بخاته ژتر تاقیکردنموه و دواتریش له عه قلی دا هارسنگی دکات و په یوهستی دکات بهروداویکی کونتر. دواتر دهره نه ختام ددات همروهک نمو نمیت، بهلکو بیری همروهک تاقیکردنموه کومه لایه تی بیت و مهبستیشی لعمدا (گیرانموه) چیرۆکینکی نونگمره یا خود دهستی کردنی چیرۆکینکی نوی (یه) بهلام پممندکردنی له نیوان پلان دانان و دهست پی کردن خورنهر به گشتی حمزی بعبی لایه نی یه، له شینوازی وردی دا چونکه نازادیه کی پی ده به خشیت، له گشتی خورنندموه رزژاندا

بیرمه‌ندیکی وەك (وەردی) دەبیت بەشێوازێکی ڕەوانبێژی بنوسیت چونكە بۆ ههموو چینه‌كانە، ناوڕۆکی نووسینه‌كانی بەهێز بوو بەلام بەشێوازێکی ئاسان دەریده‌بری، وەردی فەرھەنگێکی تایبەتی بەخۆی دانا، بەناوی فەرھەنگی زانستی كۆمە‌لایەتی. ههموو خەلكی دەیانخوێندەو، وەردی هات خوێندنی گشتی دامەزراند لەسەر ئەم بنچینانە.

1- سادەیی - ئەو نەبوت من داھینەری گریمانە‌یەکی تایبەتیم بە زانستی كۆمە‌لناسی بەلكو ووتی ئەمە شەمەکی منە ئەگەر خوێنتەو، بەلام راستر ئەویە كە وەردی هەولێ دەدا ڕۆالەتە‌كانی كۆمە‌لگە‌ی عێراقی ڕونبكاتەو لە بەر ڕۆشنایی سی گریمانە كە هە خۆی نی یە ئەوانیش (دووقایەتی كەسیەتی) كە لە (ماكایفەر) ەو وەرگرتووە. مەلەلانی دەشتە‌کی وشارستانیەتی یە كە لە (ابن خلدون) ەو وەرگرتووە. سی یەمیان ناسازی كۆمە‌لایەتی یە كە لە (نوك بیرن) ەو وەرگراو، وەردی ئەم گریمانانە‌ی هەتەمە‌شاندەو لە شیکارکردنی كۆمە‌لگە‌ی عێراقی بەلكو هەولێ دا دووبارە دایان‌ڕێژتەو بەشێوازێك كە لە گەز سروشتی عێراقی دا بگۆنجیت.

2- دیموکراتی، دیموکراتی یە كێك بوو لە تایبەتە‌ندیە‌كانی بێ‌كردنەوی كە لیتی دانە‌برا تاكاتی مردنی، هیچ نوسەرتە‌كم لە عێراق دا نەبینیو، ئەوە‌ندە‌ی وەردی دیموکراسیەتی پێ‌قبول بیت.

3- (المجلد) مشتومری - عه‌قلی جولیه‌کی بزرتنری همبور، نممش کاردانوه‌یک بوو لفسر بیرکردنوهی، دواتر کاری کردبوره سر نوسنیه‌کانی همستت به مشتومرده‌کرد له هممووکتنبه‌کانی دا، خیرا نمبور له بریاره‌کانی دا، وه‌لامی رکه‌بهره‌کانی ده‌دایموه به عه‌قل یاخود به رۆحیکی لیکۆلنوه‌ویی هولدر بز ناشکراکردنی راستی، له سر داروپوردی راستی دا و تورده نمبور له ره‌خنی خۆبزل زاننک، گفتوگوی ده‌کرد له‌گه‌ل هممووکتنبه‌کی نه‌ناسراو یان هر ناویکی خوارزار تانه‌ت قوتابیه‌کانی که وانمی پی ده‌وتنوه، لسه‌ره‌تای گفتوگوکانی دا پینی ده‌وتن (قوتابی و هاسوستا نیوه‌ندیکه بز ریزگرتن له واتایی گفتوگوکردن و ده‌وله‌مه‌ندکردنی عه‌قل و بیرکردنوه). له‌همموو نممانش دا خۆی ساده پیشان ده‌دا بز نه‌وی گفتوگو بکات و فراوانی بکات، فراوانکردنی نه‌م گفتوگویمش سلماندن که زانای کۆمه‌لناسی ده‌بیت دیموکرات خواز بیت، خۆشیه‌کانی دنیا عه‌لی ووردیان نمبرد به‌شترین خۆی دا، بوه وازی هینا که نه‌وه‌کان فیربکات له زانکۆ بز هاره‌ی سه‌ده‌یک دهرچاند و بوونه پسپۆر، نه‌ویه‌کی تری والینکرد که رینگه‌ی نازادی و نیشتمان په‌روه‌ری بگرته به‌ر وه‌ک نه‌وی به عه‌قل به‌نوه‌کانی بلیت، (زانست- نازادی - نیشتمان، نه‌مانه کۆله‌که‌ی که‌سیه‌تی عیراقین که ده‌چنه ناو دوارپۆزه‌وه)، نه‌گهر ووردی له په‌نجهره‌ی په‌رله‌مانی عیراقی دا دابنیشتايمو نه‌وه‌هاتوه‌اره‌ی په‌رله‌مانی تۆماربکرايه، به‌وته‌ی خۆیموه بلاوی بکردنایه‌تموه، له رۆژی دواتردا نوری سه‌عید

دهات بولای و به گالتوه پیتی دهوت (نم شوردنوه به بوجی؟) وهردی پینده کهنی و دهیوت: نمتوه کم شوردنی خوش دهوت . له کوتای گفتوگوهی دانوری سعید دارایی له وهردی ده کرد پوستی و هزاره تینک وهرگرت و واز لهم هرچی و پرچیته یه بهینیت، وهردی وهلامی ده دایوه و دهی ووت، (پاشا، نوسین له گمل فرمانبرهتی دا ناگوخت،) نوسین به شمشیرکی تیژده میتیتوه له تاقه کانی میتوودا ، ده میتیتوه به دروستکردنی میتوو به نازادی شمشیره کی لهو رژی که وهردی له کازمیه له دایک بو له سالی 1913 وه تا کوتای تمهمنی 1995 کاتیک ماستره کی تعوار کرد له سالی 1948 دکتوراکه وهرگرت له سالی 1950 له ته کسای نهمریکی سرۆکی زانکۆی ته کسای له کاتی پیشکه شکردنی بروانامه کی دا پیتی ووت (نمی دکتور وهردی تو دهیته دوا رژی زانستی کومه ناسی)، وه بهردهوام دهینوسی بهی ناوهدانهوه بۆ دوا رژی نه گمر نارپی بدایتوه نوا شکستی دهینا و خوی ماندوو ده کرد و همولیده دا، تنها لهم ماندوو بونهیدا دوا رژی خوی بهدهستی خوی دروست ده کرد، له سالی 1950 (کتیبی کسیمی تاکی عیراقی - راعیزه کانی سولتان - گاته جاریبه کانی عقلی مرؤف - نهمسانه کانی نهمبه بالاگان) و چند کتیبیکی دیکهش، دواتر چند بهشینک به ناونیشانی (کورتی کومه لایهتی) نووسی، وه بروانامه دکتوراکه، بلا بو ریهوه، له نهمریکا له سالی 1981 تا نیتاش

خانمی بلازکردنوهی عمره‌بی و بیانیه‌کان کتیه‌کانی بلاو ده‌کهنوه، تا نیت‌تاش خه‌لکی، سمری ریز و نوازشی بو داده‌نوینن.

همروه‌ک چۆن باوباپیره به‌ناوبانگه‌ه‌له‌ویه‌کانی، له‌کمرخ، له‌به‌غداد که‌به، (نال ابی و‌ردی) ناسراون تیماری برینی هم‌ژار و زولم‌لی کراره‌کانیان ده‌کردنوسینه‌کانی وه‌ک کۆمه‌لگه‌ی مه‌ده‌نی، بیرکردنوه له‌گشتیکی مه‌عرفی...عه‌لی و‌ردی و زانستی کۆمه‌لناسی.

"فال‌عبدال‌جبار"

نوسین له‌سهر‌عه‌لی و‌ردی چیژنکی تایه‌تی هه‌یه، له‌هممان‌کات‌دا نوسینه‌له‌سهر‌کۆمه‌لگه‌ و‌کسی‌تاک، و‌ردی له‌دایک‌بوو له‌کاتی دام‌مزراندنی عیراقی نوێ و‌کۆچی‌دوایی‌کرد له‌کاتی دام‌مزراندنی ده‌وله‌تی کۆماری، میژوری‌کسیتی و‌ردی، به‌واتیه‌که له‌واتاکان‌یانی میژوری عیراقی نوێ به‌لام‌ده‌ره‌نه‌خامه‌فکره‌کانی، به‌شینکی‌جه‌هرین، له‌گۆران‌کاره‌کانی‌ئهو‌سهرده‌مه، لیکۆلینه‌وه له‌نوسینه‌کانی‌ئهو‌سهرده‌مه‌هر له‌واعیزه‌کانی‌سولتان‌وه‌کورتیه‌که له‌میژوری کۆمه‌لایه‌تی عیراقی نوێ به‌رگی‌ش‌مه‌م‌گه‌شتیکی‌فیکری‌پینک‌ده‌هینن، ئه‌م‌لیکۆلینه‌وه‌یه‌ش‌بیرکردنوه‌یه له‌زانستی کۆمه‌لناسی، یان‌ه‌مندی‌که له‌لایه‌نه‌کانی‌ئهو‌زانسته، هم‌روه‌ها‌بیرکردنوه‌ی‌عه‌لی و‌ردیه‌له‌م‌زانسته، له‌میژوری‌بیری و‌ردی‌دا‌جۆزه‌ها‌سهرچاره‌ و‌هاندەر‌ده‌بینم، بو‌بیرکردنوه، که‌کورتیان‌ده‌که‌مه‌وه بو‌مه‌به‌ستی‌چرکردنوه‌ی‌بیرکردنوه‌له‌سریان‌و‌هه‌چی‌تر.

په یوه ندى نىوان زانايى كومه لئاسى و زانستى كومه لئاسى، بىتابىتى ده دىن له ده رگايى گرمانه و ملىتوده كانى زانستى كومه لئاسى به لام گرمانى و هردى (خلدون) يه، نم گرمانه يه وه رگه زكى لاره كيه سهر دايى پىنگه سهر كى يه كى له بىو ده رنه نجامه كان دا، هوكارى نوى كه له م باره يوه نوسىنومه لىكوزلىنموىه كى كورتى سهره خوم كرده كه لسر شىكارى به اورده كارى وه ستاره، له نىوان ابن خلدون و وردى دا، كه واته لىكوزلىنموى نىستا چر بوترموى لسر و هردى.

كه نوىش هولىتكه، بو شىكار كرنى سهرچاوه ملىتوده كى و هردى، كه و ايان ده بىنم تىكه له يه كه، له دژى يه ك، كه شىواز تىكى تابىتى هدىه، بو پىش بىنى كرنى همر ناديارنك، ده لىم كه دژ يه كه كانى (فكر) و بىر كرنموى، به چمك و جى به جى كرنموى به لنگى ده رنه نجامىكى (فكر) يه به بو چوونى من، همره ها تىكه لى سروشى همل هىنانه، به لنگه يه كى تابىتى زىندوه، چونكه تمنها گرمانه يه ك نى يه له هممرو لايىنه پىك دا چوه كان بكوزلىتوموى، به لام لىكوزلىنموى له (فكر) بىنى دژ يه ك و ملىتودى پىتاندى رىنگى خوى نادوزتموى، بىتجكه له زىلدانى ملىرو نىبىت، نمو دژ به كىانه له ملىتودى و هردى دا چىن؟ همل هىنانه تىكه له سروشىه كان چىن كه و هردى پشيان پى ده بىستىت؟؟ وه لام دانموى نم پرىسارانم به م شىويه.

يه كه م: به تمنها سهر گرم بوونى و هردى به زانستى كومه لئاسى يوه وه ك خالى ده رچوون و ايه، كه راشكارانه بو له گمل نمو بارودوخه كومه لايىتى

کۆمه‌لایه‌تی وتیه‌ک هه‌یه که ده‌لێت: (سروش‌تی کۆمه‌لگه‌ی عێراقی جێگیره) به‌واتای سروش‌تی مرۆژ به‌شێوه‌یه‌کی گه‌شتی.

سینیم: - کاتیک وهردی سێ کێشه‌ی بنه‌ره‌تی کۆمه‌لگه‌ی عێراقی دیاری ده‌کرد، مەملانیی ده‌شته‌کی وشارستانییه‌تی و دووفاقییه‌تی کەسیه‌تی، و هه‌له‌وه‌شاندن‌ه‌وی هۆش‌مه‌ندی و کۆمه‌ل(بۆ چاره‌سه‌رکردنی نهم لایه‌نامه پشت به‌مانه‌ی خواره‌وه ده‌به‌ستیت).

ا- گریمانه‌ی (ابن خلدون)ی راڤه‌ کرده، له‌سه‌ر بنه‌مایه‌ی میتۆدی نهموونی (بیکۆن- کۆنت).

ب- قوتابخانه‌ی کۆمه‌لناسی نهمریکی (جۆرج هیرینیرت مید). (18931-1931) دامه‌زرینه‌ری قوتابخانه‌ی (خسته‌گه‌ری هینامی) (symbol inteaerction) له‌ کۆمه‌لگه‌ بچوکه‌کان دا.

ج- قوتابخانه‌ی میتۆوی نه‌لمانی (کاریل منه‌ایم و فەردینان کۆن)، بابه‌تی دیکه‌ی هه‌یه که وەرگیراوه له‌ زانستی کۆمه‌لناسی، له‌ لایه‌ن قوتابخانه‌ی نهمریکی راڤه‌ ده‌کرت.

4- سه‌ره‌پایی دووباره‌کردن‌ه‌وی (وهردی) که پشت ده‌به‌ستیت به‌ (ابن خه‌لدون)، خوێندن‌ه‌وی عه‌لی وهردی بۆ نهم دووباره‌ گریمانه‌که‌ی ابن خلدون بنیاد ده‌نیتسه‌وه، واته‌ گریمانه‌که‌ جاریکی دیکه‌ ناوه‌ژوده‌کاته‌وه، مەملانیی نیوان ده‌شته‌کی و شارستانییه‌ت له‌لای ابن خلدون له‌ دوو شینوازی دژ به‌یه‌ک دان، له‌ رێکخه‌ستی کۆمه‌لایه‌تی دا، شارستانییه‌ت و

دهشته کی، کاربگمربوون لیسر یه کتر، بهلام نهم ممللانیی دهشته کی و شارستانیته له لایمن وهردی بریتی یه له:

1- تینکل بوونی بهماکان له شار.

2- چوارچیتوی ممللانیی دولتتی نوی.

نهمه بهرهمی شارستانیته عیراقه له گمل تینکل بوونی ده وروبره دهشته کیه کی دا، دورگی عمره بی و ممللانیی عیراق و شارستانیته هاتوی پوژناوایه، له نهجامی داگیرکردنی عیراق له جهنگی جیهانی یه کم دا، بهلام گرنگترین کار بۆ ناره ژووکردنوهی ابن خلدون ناره ژووکردنوهی کی پیوسته، لوزیکی ابن خلدون همروه وهردی ده بیینیت جیا به له لوزیکی نهرستۆ، له میتافیزیکی یا خود له رهوانبیتی جمهوره جیگه ره کان دا، لیره دا ابن خلدون ده خورتیتته وه یا خود خوندنوه کی دووباره ده کاتمه، به بی میتۆدی نهمونی (فرانسیس بیکو) میتۆدی دۆخی (نوگۆست کۆنت)، که له چند لایه نیک دیاری کراوه درتۆکراوهی نهمون ده نوتیت، نهم تیکه له سروشتی یه ده گمهنه، پیوستیه کانی نهم بابته لیکۆنوهی به سردا سه پیتراوه.

چواره م: وهردی واده بیینیت که زانسی کومه لایه تی میتۆدیکه بۆ لیکۆلینه وهی رۆشنبری کومه لایه تی لایه نه کانی رۆشنبری و رۆحی و مادی و (بهها و شتوازی ژبان) شیکار ده کات. به پشت بستن به دامزرتنه رانی زانستی کومه لئاسی نهمریکی (جۆرج مید)، ته نانت سوری نهم زانسته ش دهریت، به دهرچوونی لهنووری رۆشنبری

وکارلیکی هیمایی بز دامینتی رۆشنبیری مادی. ووردی له مه‌دا له (ماکس فیتسر) نزیك ده‌بیتتوه. په‌یوه‌ندی زانستی کۆمه‌لناسی ئەمریکی که نزیکی هعوت ده‌یه له دوایی هاوشنوه ئەوروپی دامه‌زرا. که‌له‌که‌بوونی کورته‌یه‌ک له رووداوه راستی یه‌کان بوو، که گو‌نجابوو له‌گه‌ژ قوتابخانه ئەمریکی یه‌کان، له‌نیوه‌ی یه‌که‌می سه‌ده‌ی بیستم دا. ئەمه‌ په‌یوه‌ندی به‌ زانستی کۆمه‌لناسی ئەمریکی یه‌وه‌ه‌یه، سو‌دی لی‌ یینی بز تیتبینی کردنی ئەو جیاوازیه‌ قولی له‌نینوان، کۆمه‌لناسی ئەوروپی که رنچکه‌کانی ده‌گه‌رتتوه بز دامه‌زراوه‌ فله‌سه‌فی زمانی یه‌ به‌ناوبانگه‌کان و دۆخی مارکسیه‌ ت و بنیادگه‌رای یه‌کان. به‌لام زانستی کۆمه‌لناسی ئەمریکی رنچکه‌کی به‌شینه‌یه‌کی رنژهی له‌م سه‌رچاوانه‌بوو، دۆخی مارکسی و بنیادگه‌ری، ته‌نانه‌ت فله‌سه‌فی پراگماتیزی ئەمریکی، شینه‌ی زانستی کۆمه‌لناسی یه‌،

شهم: ئەم په‌یوه‌ندیه‌ ره‌خه‌گرانه به‌ زانستی کۆمه‌لناسی به‌ هه‌ردوو با‌له‌کی ئەمریکی و ئەوروپیه‌ پالی به‌ (ووردی) وه‌ ناوه‌ که وادا‌بنیت که هه‌ر کۆمه‌لگه‌یه‌ک تایبه‌تمه‌ندی تایبه‌تی خۆی هه‌یه. که پنیوست ده‌کات له‌سه‌ر دامه‌زاندنی زانستییکی کۆمه‌لناسی تایبه‌ت به‌خۆی. ئەم رنژوه‌ تایبه‌تمه‌ندیه‌، ته‌نها له‌دایکه‌بوونی فشاری میتۆدی نه‌بوو، به‌لکه‌ به‌ره‌می کاربگه‌ریه‌ سیاسیه‌کانیش بوو، سه‌رکه‌وتنی ناسه‌یه‌کان، به‌بیری عه‌ره‌بچه‌تی یه‌که‌یان و سه‌رکه‌وتنی با‌له‌ عه‌ره‌به‌ نه‌مه‌یه‌کان، وه‌ک به‌عه‌یه‌کان و ئەوانی دیکه‌ بانگه‌شیان ده‌کرد بز دامه‌زاندنی

پژدهی زانیاری که نهمرۆ بنچینهیه کی بنهرتی پینک دینیت له بیری دوایی نونگیری دا.

بهلام وهردی له (فهردینان تۆنيس) بهشینویه کی ناراستموخۆ سودی لی بینهوه به پشت بهستن به (ماکیاییلی) خاوهنی چمکی (ناسازی رۆشنبیری و پینکدادانی رۆشنبیری) و جیاکار و دژ بهیهک، له نیتوان کۆمه لگمی تهقلیدی و کۆمه لگمی نوی پینشسازی به پینی گرمیانی یه کم:

(فهردینان تۆنيس) رینکخوری کۆمه له کانه. چهند په یوه ندىكى راستموخۆ هیه که هستکردنه به شونى جوگرافيايى و کۆمه لایهتی، نینیتما برون و پشتبهستن به دابونه رسته جیگیره کان وه خیزان و سیستهمی دهسلاتداران، بهلام نهری دیکه یان بهرزه وه ندىه نابوریه کانه، مملانی لسه سرچاوهی نابوریه کان بالی کیشاره به سهر کۆمه لگه کان دا، نهم مملانی یه بهشینویه کی سهره کی په یوه ندى دارن به یه کوه، بهلام وهردی مملانی نیتوان تهقلیدی و نونگیری کۆکرده توه، له قهفهزى شارستانیهتی خهلدن و دهشته کیهت دا. پیتوسته توه بزاین که شارستانیهتی ابن خهلدون بهشینویه دهشته کیهت، ده گهرت توه بز سهرده می پینش نونگیری.

ههشتم: له کۆتای دا وهردی داهینانی کردوه لهم قۆناغدا بز ده چوون له کاریگهریه کانی بیری نهمهویی، یاخود بنچینه کانی بیری چهپگیری له چوارچینه تهمسک و سنورداره کهی دا، ههروهها بانگهشی

کرد بۆ كۆمه‌لگه‌یهك كه پشت به لیبرالیسمی سیاسی ببستیت. ئه‌و سووربوو له‌سهر كۆمه‌لگه‌یهك كه دووربیت له تاك گه‌رای ر كراوه‌بیت به‌رووی هم‌مور گریمانه‌كاندا، ته‌نانه‌ت گریمانه‌ش ده‌گۆرتت بۆ بیروباوه‌ڕێنکی نایینی، له‌ توێژینه‌وه‌یه‌كه‌ی دا به‌رده‌وام ده‌بیت. ده‌چیتته‌ نێوه‌ندی دامه‌زراوه زانسته‌یه‌كان كه ملكه‌چ بن بۆ هینزی ده‌ولت كه دامه‌لراون له‌ نازادی بیرو لیكۆلینه‌وه‌ی ره‌ها، ئه‌م بیروبو‌چوونانه‌ ته‌نها له‌لایهن وه‌ردی یه‌وه‌ داهینراون.

د. علي الوردي

الأخلاق

لهبلاو كراو كمانی خانہی چاپ و پمخشس رینما

نرخ (۲۵۰۰) دینار